HERMANN HESSE

AFA

Doğu'ya Yolculuk

3.BASKI

Hermann Hesse 1877’de Almanya’nın Calw kasabasında doğdu. İlk şiirini yirmibeş yaşında yazdı. Bunu *Peter Camenzind*, *Çarklar Arasında*, *Gertrud*, *Rosshalde*, *Demian* ve diğer romanları izledi.

Boncuk Oyunu adlı romanından sonra 1946’da Nobel Edebiyat Ödülü de alan Hesse’nin Doğu edebiyatına olan yatkınlığı ve bu konudaki bilgi ve etkinliği, özellikle 1960 yıllarında Amerika’da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girmesine neden oldu.

Hermann Hesse 1962 yılında İsviçre’nin Montagnola kasabasında öldü.

“Yolculuğun öyküsünü kaleme almamı zorlaştıran bir başka şey, yalnızca değişik mekanlarda değil, değişik zamanlar içinde de onu sürdürmemizdi. Doğuya gidiyor ama bir yandan da Ortaçağa ya da Altınçağa uzanıyorduk; İtalya ya da İsviçre içinde yol alıyor, ama bazen onuncu yüzyılda geceliyor, kilise babalarına ya da perilere konuk oluyorduk. (...) Öyle zamanlar oldu ki okuduğum kitaplardaki sevdiğim kişilerle sarıldı çevrem. (...) Amacımız yalnızca Doğuya ulaşmak değildi, daha doğrusu Doğu yalnızca bir toprak parçası, coğrafi bir yer olmakla kalmayıp aynı zamanda ruhlarımızın anavatanını ve gençliğini oluşturmaktaydı, hem her yerdeydi Doğu, hem hiçbir yerdeydi, tüm zamanların yekvücut olmasıydı.”

Hermann Hesse

AFA-Çağdaş Dünya Edebiyatı: 40
AFA-Yayınları: 255

Birinci Baskı: Ekim 1993
ikinci Baskı: Şubat 1997
ISNB:9754142130

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Kapak: Anadolu Matbaası

AFA Yayıncılık A.Ş.,
istiklal Cad. Bekar Sok. No. 17 80080 Taksim - İSTANBUL
Tel: (212) 245 39 67 / Faks: (212) 244 43 62

HERMANN HESSE

Doğu'ya Yolculuk

Çeviren:
Kâmuran Şipal

AFA YAYINLARI

1

Bir ara Tanrı lütfetti, büyük bir olayı ben de başkalarıyla birlikte yaşadım; "cemiyet" üyeliğine kabul edilmiş, bir mucize oluşturarak gökyüzünde bir akanyıldız gibi ansızın ışıl ışıl kayıp giden, ama kısa bir süre sonra yine öyle akıl sır ermez şekilde unutulan, hatta kötü söylentilere konu edilen o eşsiz yolculuğa katılanlar arasında yer alma mutluluğuna kavuşmuştum. Bu yüzden, o eşsiz yolculuğu kısaca kaleme alma cesaretini göstereceğim öyle bir yolculuk ki, Huon ve çılgın Roland'dan beri bizim bu acayip zamanımıza, büyük savaştan sonraki bu kasvetli, umarsız, ama yine de verimli çağımıza karlar hiçbir insan topluluğu artık çıkmayı göze alamamıştır. Kendimi aldatacak, yapmak istediğim işin güçlüklerini görmezden gelecek değilim; güçlükler hayli büyük. Beri yandan, yalnız kişisel nedenlerden kaynaklanmıyor güçlükler, ama aralarında çok sayıda kişisel güçlüğün de yer aldığı kuşkusuz. Çünkü yolculuğa ilişkin ne bir anı kaldı belleğimde, ne elimde bir hatıra eşya var, ne bir belge ne de bir günlük. O zamandan bu yana çeşitli kaza ve belaların, hastalıkların ve ağır darbelerin eşliğinde geçip giden yıllar anılarımın büyük bir bölümünü alıp götürdü, kaderin kötü cilveleri ve dönüp dolaşıp üzerime çullanan yılgınlıkların etkisiyle gerek belleğim, gerek beni hiçbir zaman mahcup etmemiş bu belleğe güvenim öylesine gücünü yitirdi ki, utanmamak elde değil. Ancak, bu salt kişisel zorluklar bir yana bırakılsa bile, cemiyete girişte ettiğim yemin kısmen elimi kolumu bağlıyor, kendi kişisel yaşantılarımın başkalarına iletilmesini hiçbir şekilde yasaklayıp sınırlamıyorsa da, cemiyetin gizlerine ilişkin en ufak bir açıklamada bulunmama kesinlikle izin vermiyor. Hani cemiyet gerçekte var olmaktan çoktandır çıkmışa benziyor; üstelik yolculuktan bu yana üyelerinden hiçbirini tekrar görmüş değilim, ama yine de dünyada hiçbir şey beni ayartıp gözümü korkutarak yaptığım yemini bana bozduramaz. Tutalım ki beni bugün ya da yarın yüce bir mahkemenin karşısına çıkarıp ya cemiyetin

gizini ele vereceksin ya da öleceksin dediler, ettiğim yemine sadakatimin kanıtı olarak sevincimden nasıl da uçarak ölümü seçeceğimi anlatamam.

Sırası gelmişken şunu da belirteyim ki, Kont Keyserling'in gezi günlüğünden bu yana pek çok kitap yayınlandı, kitapların yazarlarından bazıları bilerek, bazıları bilmeyerek, sanki cemiyet üyeleriymişler de Doğu yolculuğuna katılmışlar süsünü veriyorlar kendilerine. Hatta Ossendowski'nin o serüven dolu gezi yazılarında da zaman zaman bu onurlandırıcı izlenim uyandırılmak isteniyor. Ne var ki bütün bu yazarların ne cemiyetle, ne de Doğu yolculuğuyla uzaktan yakından ilişkisi vardır; böyle bir ilişki olsa bile, küçük piyetist tarikatlardaki vaizlerin, özel teveccüh ve lütfuna sahip olduklarını ileri sürdükleri İsa'yla, havarilerle ve Kutsal Ruh'la ilişkilerinden daha ileri düzeyde değildir bu. Diyelim Kont Keyserling lüks teknesiyle gerçekten dünyanın çevresini dolandı, Ossendowski sözünü ettiği ülkeleri gerçekten gezip dolaştı; yine de bunların yaptıkları geziler mucize niteliği taşımaktan uzaktı, yeni keşiflerin kapılarını aralamadı hiçbiri, oysa günümüzün sıradan gezilerindeki trenler, buharlı gemiler, telgraflar, otomobiller, uçaklar ve bunun gibi daha başka bir sürü beylik ulaşım ve iletişim araçlarına sırt çevrilerek gerçekleştirilen bizim Doğu yolculuğumuzun kimi etapları gerçek bir yürekliliğin ve büyüselliğin izlerini içerir. Dünya savaşının üzerinden henüz fazla bir zaman geçmemişti, özellikle yenik düşmüş ulusların düşüncelerine olağanüstü bir gerçekdışılık, gerçeküstüne bir eğilim egemen olmuştu; ne var ki ancak pek az noktada gerçeğin sınırları delinip geçilebilmiş, gelecekteki bir psikokratik ülkenin içerlerine pek fazla sokulabilme başarısı gösterilememişti. Oysa bizim bir vakit Büyük Albertus'un kılavuzluğunda Ay Denizi'nden Famagusta'ya yaptığımız yolculuk, örneğin Zipangu'nun on iki derece arkasında Kelebek Adası'nın keşfi ya da Rüdiger'in mezarı başında cemiyet üyelerince düzenlenen o yüce tören; bütün bunlar öyle başarılı eylem ve olaylardır ki, çağımızın ve bölgemizin İnsanlarına bunları bir ikinci kez yaşamak kısmet olmamıştır.

Bu da işte, benim gördüğüm kadarıyla yolculuğu öyküleme girişimimin tosladığı alabildiğine büyük engellerden birini oluşturuyor. Cemiyetin gizine ortak edilmesine izin verilmiş olsaydı, eylemlerimizin gerçekleştiği platformun, bunların ait olduğu yaşantı dünyasının kapısı nispeten kolay aralanabilirdi okuyucunun önünde. Ama böyle bir izin söz konusu olmadığından, okuyucular pek çok şeye, belki de anlatılacakların tümüne İnanılmaz bir şey gözüyle bakacak ve BİR türlü akıl erdiremeyecektir. Ne

var ki, bu çelişik durum karşısında asla yılgınlığa kapılmamak, olanaksız bir girişimin dönüp dolaşıp üstesinden gelmeye çaba harcamak gerekiyor. Ben de bu bakımdan bizim Doğulu bilge dostumuz Sidarta gibi düşünüyorum. Bir ara şöyle demişti Sidarta: "Sözcükler gizli anlamı ele geçirmeye elverişli şeyler değildir, her zaman biraz değişik gösterirler bu anlamı, biraz çarpıtır, biraz aptalca bir kimlikle donatırlar. Evet - bu kadarı da iyidir yine, bir kimsedeki hazine ve bilgeliğin bir başkasına budalalık gibi görünmesine de doğrusu bir itirazım yoktur." Yüzyıllar öncesi bizim cemiyet üyeleri ve tarih yazarları bu güçlüğün de farkına varmış, yılmadan onu da göğüslemiştir. Bu kişilerden, bu kişilerin en büyüklerinden biri ölümsüz bir şiirinde şöyle der:

Uzaklara yolculuk eden bir kişinin yaşadıkları
Gerçek diye beklediklerinden uzaktır çokluk
Dönüp gelende yurduna sağda solda anlattıkları
Uydurma sayılır ve palavracıya çıkar adı.
Gözleriyle görmediği, hissetmediği şeylere
İnanmaz insanlar kapalıysa gönül kapıları.
Biliyorum görüp geçirmemiş toy kişilerin
Benim anlatacaklarıma da yoktur pek inanacakları.

Bir zaman binlerce insanı kendinden geçirtecek kadar heyecanlanıp coşturan bizim yolculuğun yalnız unutulmasına değil, anımsanmasının gerçek bir tabuyla yasaklanmasına da günümüz toplumunda yol açan işte bu toyluktur. Eh, tarih benzeri örneklerle dolup taşıyor. Bana öyle geliyor ki, bütün dünya tarihi çokluk resimli bir kitaptan başka şey değildir, insanların en güçlü ve gözü hiçbir şey görmeyen bir özlemini yansıtır: unutma özlemi. Yeni gelen her kuşak kendinden önceki kuşağın önemli bulduğu şeyleri yasaklara, sükûtla geçiştirip ört bas etmelere, alay edip eğlenmelere başvurarak belleklerden silip atmaya çalışmıyor mu? Yıllar yılı süren, tüyler ürpertici bir savaşın bütün uluslarca yıllar yılı unutmalara, inkârlara, bilinçdışına itmelere ve hokus pokus ortadan kaldırmalara konu edildiğini görüp yaşamamızın üzerinden topu topu ne kadar zaman geçti? Ve şimdi bu uluslar, biraz toplanıp kendilerine, geldikleri şu sıra, birkaç yıl önce

başlarının altından çıkan ve başlarına gelen kötülükleri sürükleyici savaş romanları aracılığıyla yeniden amınsamaya çalışmıyor mu? Dolayısıyla bizim cemiyetin yaptığı işler, çektiği çileler, bugün unutulmasına ya da herkes tarafından alay edilmesine karşın ileride bir gün yine gün ışığına çıkacaktır kuşkusuz. İşte benim notlarım da buna biraz katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Doğu yolculuğumuzun özellikleri arasında şöyle bir özellik de yer alıyordu: Cemiyet bu yolculukla pek yüce amaçlar gütmesine karşın (söz konusu amaçlar giz kapsamına giriyor, dolayısıyla başkalarına iletilmesi olanaksız), yolculuğa katılanlardan her biri de kişisel bir amaç peşinde koşabiliyor, hatta koşması gerekiyor, çünkü kişisel amaçlar peşinde koşmayan kimselere yolcular arasında yer verilmiyordu. İçimizden her biri bir yandan ortak ideal ve amaçları izler, ortak bayrak altında savaşır görünürken, beri yandan alabildiğine deruni bir güç ve en son avuntu kaynağı olarak kendine özgü aptalca bir çocuk düşünü gönlünde taşıyıp götürmekteydi. Üyeliğe kabul edilirken cemiyetin üst yöneticilerinin benden sorup öğrenmek istediği yolculuk amacıma gelince, sadelik taşan bir amaçtı bu; oysa bazı cemiyet üyeleri kendileri için öyle amaçlar saptamışlardı ki, saygıyla karşılamakla birlikte bunları kafam pek alınıyordu. Örneğin deline aramaktı birinin amacı, aklı fikri "Tao" dediği yüklü bir defineyi ele geçirmekteydi. Bir başka üye ise Kundalini adını verdiği sözde sihirli güçlerle donatılmış bir yılanı yakalamayı kafasına koymuştu. Benim daha çocukluğumun ilerki yıllarından beri düşlerimden hiç gitmeyen yolculuk ve yaşam amacım ise güzel prenses Fatma'yı görmek ve kazanabilirsem sevgisini kazanmaktı.

Cemiyet üyeliğine kabul edilme mutluluğuna kavuştuğum o zamanlar, yani büyük savaştan hemen sonraki günler ülkemiz, Kurtarıcı İsa'lardan, peygamberlerden ve havarilerden geçilmiyor, kıyamet gününe ya da bir Üçüncü Reich'ın şafağının sökmekte olduğuna ilişkin umutlarla çalkalanıyordu. Savaşın sarsıntılarını üzerinde taşıyan, sefalet ve açlıktan umutsuzluğa kapılmış, kanından canından, malından mülkünden yapılan tüm özverilerin işe yaramadığını görerek derinden derine düş kırıklığına uğraşmış halkımız o günlerde bazı ham hayallerle bazı gerçek ruhsal yücelmelere açık durumdaydı, çılgınca dansedip eğlenen topluluklar ve anabatist savaşçı grupları vardı, öbür dünyayı ve mucizeleri ön plana çıkaran şu ya da bu etkinlikler vardı, yine o zamanlar, Hint, eski İran ve diğer Doğu giz ve kültlerine karşı bir eğilim yaygınlık kazanmıştı. İşte

bütün bunlar bizim çok, çok eski cemiyetimizin insanların büyük çoğunluğuna, o sıra göz açıp kapamadan yeşerip büyümüş moda bitkilerden biri gibi görünmesine yol açmış, aradan birkaç yıl geçtikten sonra da söz konusu bitkilerle birlikte unutulup gitmesi, kısmen de aşağılanıp kötü söylentilere konu edilmesi sonucunu doğurmuştu.

Adaylık süremin sona ermesinin ardından nasıl yüce kurulun karşısına çıktığımı, nasıl kurulun sözcüsü tarafından Doğu yolculuğu planının bana açıklandığım, benim de nasıl bütün canım ve kanımla söz konusu planın dışına çıkmayacağımı söylediğimi ve daha sonra bu masal ülkesine yapılacak yolculuktan kendim için neler beklediğimi nasıl tatlı dil güler yüzle benden sorup öğrenmek istediklerini çok iyi anımsıyorum. Yüzüm kızararak, ama açık yüreklilikle ve hiç duraksamadan, salonda toplanmış yüce kurul önünde gönlümde taht kurmuş o özlemi, Prenses Fatma'yı kendi gözlerimle görmeyi arzuladığımı açığa vurmuştum. Benim bu isteğim karşısında o yüzleri maskeli ulu kişilerin birtakım jestlerle açığa vurdukları tutumu bana tercüme eden sözcü, elini sevecen bir edayla başımın üzerine koyarak kutsadı beni, bu arada cemiyet üyeliğine kesinlikle kabul edildiğini bildiren sözcükleri mırıldandı. "Anima pia", diye hitap etti bana, cemiyetin inancına sadakatten ayrılmamam, tehlikeleri cesaretle göğüslememem, herkese kardeşçe bir sevgiyle kucak açmam uyarısında bulundu. Adaylık süresinde iyi bir şekilde hazırlanmış olan ben gerekli yemini yaparak dünyadan ve onun sapa inancından elimi eteğimi çekeceğimi bildirdim; bunu üzerine cemiyetin yüzüğü, cemiyetin tarihçesinin en güzel bölümlerinin birinde yer alan yüzükle ilgili sözcüklerin eşliğinde parmağıma takıldı:

> Karada ve havada, suda ve ateşte
> Sözünden çıkmaz onun tüm ruhlar
> Manzarası korkutur, dize getirir en vahşi ..... canavarları,
> Deccal bile titreyerek yaklaşır yanına... vb.

Cemiyet üyeliğine kabul edilir edilmez adaylık döneminde bize vaat edildiği gibi bir ilhamla karşılaşmam beni sevindirmişti. Diyeceğim, baştaki ulu kişilerin buyruklarına uyarak, ana kafileyle buluşmak üzere ülkenin dört bir yanında yollara düşmüş onlu gruplardan birine katılır katılmaz kafilenin gizlerinden birinin kapısı aralandı önümde. Şunu öğrenmiştim ki, her ne

kadar Doğu yönünde haç yolculuğuna çıkan bir gruba katılmış, görünürde her ne kadar bir kezliğine düzenlenen belli bir yolculuğun yolcuları arasında yer almışsam da, gerçekte, yüce ve gerçek anlamda Doğu'ya yol alan haç kafilesi yalnızca benim kafile, yalnızca o sıra yola çıkmış bu kafile değildi; inanç sahiplerinden, kendilerini Doğu'ya, bu ışık ülkesine adamış kişilerden oluşan bu kafileler öteden beri aralıksız sel gibi akıp gidiyordu Doğu'ya, yüzyıllar boyu yollardan eksik olmamış, ışıktan yana, mucizeler ülkesinden yana yol almıştı, cemiyet üyelerinden ve çeşitli gruplardan her biri, hatta bizim bütün ordu ve ordunun büyük seferi Doğu'ya koşan canların ezeli ırmağında, ruhların kendi vatanlarına bu yürüyüşünde yalnızca bir dalgacıktı. Önümde aralanan bu giz bir ışın gibi düştü gönlüne, bir şimşek gibi içimi aydınlattı. Ansızın yüreğimde bir söz gözlerini açtı dünyaya; adaylık yıllarında öğrendiğim bir sözdü ve her zaman onu, anlamını doğrusu pek kavramaksızın olağanüstü bir hazla anımsamıştım. Şair Novalis'in bu sözü şöyleydi: "Nereye bu yolculuk peki? Evimize, hep evimiz:

Bu arada bizim kafile yola koyulmuştu. Kısa bir süre sonra başka kafilelerle buluştuk. Birlik ve beraberlik hissi, ortak bir amaç uğrunda koşmakta olduğumuz duygusu giderek sardı içimizi, bizi mutluluğa boğdu Kurallara sadakatle bağlı kalarak haç yolculuğuna akmış kişiler gibi yaşıyor, para, sayı ve zamanla aklım bozmuş bir dünyadan kaynaklanıp yaşamı i çenginden soyutlayan hiçbir araç ve donanımdan yararlanma yoluna gitmiyor, hele tren, saat ve buna benzer şeylerin yüzüne hiç dönüp bakmıyorduk. Oy ve gönül birliğiyle bağlı kaldığımız ilkelerden biri, cemiyetimizin ve onun kendisine temel yaptığı inancın çok, çok eski tarihiyle ilgili bütün yerleri ve hatıra eserleri ziyaret edip saygı gösterisinde bulunmamızı istiyordu. Yolumuzun üstündeki kutsal mekan ve anıtları, kiliseleri, yüce kişilerin mezarlarını ziyaret edip saygıyla önlerinde eğiliyor, şapelleri ve mihrapları çiçeklerle süsleyip beziyor, harabeleri ilahiler söyleyerek ya da suskun bir temaşaya dalarak ululuyor, müzikle ve dualarla ölüleri yadediyorduk. Dinsiz ve imansız kişiler bizimle sık sık alay edip eğleniyor, bize rahatsızlık veriyordu; beri yandan yine yeterince sık olarak rahipler tarafından kutsanıp konuk ediliyorduk. Çocuklar hayranlıkla peşimize takılıyor, ilahilerimizi öğrenip söylüyor, biz kendilerini geride bırakıp uzaklaşırken yaşlı gözlerle arkamızdan bakıyorlardı; bazen yaşlı adamlardan biri önümüze düşüp bize geçmişin anıtlarını gösteriyor ya da yerleşim bölgelerindeki bir söylenceyi bize aktarıyordu. Bazen delikanlılar

yolda belli bir uzaklığa kadar bizimle geliyor, bizler gibi cemiyet üyeliğine kabul edilmek istiyorlardı. Kendilerine gereken tavsiyelerde bulunuyor, adaylık süresinde onları bekleyen alışkanlık ve egzersizlerden söz açıyorduk. Derken yolculukta ilk mucizeler gerçekleşti, kısmen gözlerimizin önünde açığa vurdular kendilerini, kısmen de menkıbe ve söylence olarak ansızın karşımıza çıktılar. Günlerden bir gün -ben henüz çiçeği burnunda bir üyeydim- durup dururken herkes konuşmaya başlamıştı: Sözde kılavuzlarımızın çadırında konuk edilen dev Agramant, bundan böyle Afrika üzerinden yola devam edilerek Mağribilerin elinde tutsak bulunan birkaç cemiyet üyesinin kurtarılması için onları iknaya çalışıyordu.

Bir defasında da Hutzelmannlein'ı, herkesin yardımına koşan bu iyilik perisi cüceyi görenler olmuştu; öyle tahmin ediliyordu ki, bundan böyle Blautopf yönünde yolculuğumuzu sürdürecektik. Ancak, benim kendi gözlerimle görüp yaşadığım ilk mucizevi olay şuydu: Yolculuk sırasında bir ara Spaichendorf kantonunda yarı harap bir şapelin önünde hem biraz mola verecek, hem şapelde ibadet edecektik. Şapelin sağlam kalmış tek duvarına Ermiş Christoffer'in devcileyin bir tasviri yapılmıştı; omzunda ufak tefek, aradan geçen bunca zaman sonra yarı silinmiş Kurtarıcı İsa çocuk oturuyordu. Kılavuzlarımız, bazen yaptıkları gibi, bundan böyle izlememiz gereken yola hemen sapmayarak hepimizden bu konuda ne düşündüğümüzü öğrenmek istediler, çünkü şapel üç yolun kesiştiği bir kavşakta yer alıyordu ve bu yollardan birini seçme işi bize bırakılmıştı. Yalnızca birkaçımız yol konusunda bir istek öne sürdü ya da bir tavsiyede bulundu, ama içimizden biri soldakini göstererek ısrarla bu yolu izlememizi istedi. Bunun üzerine biz kafiledekiler susup rehberlerimizin vereceği kararı bekledik. Baktık birden şapelin duvarındaki Ermiş Christoffer, uzun ve kalın bir asa tutan elini kaldırıp uzatarak demin bizim kardeşlerden birinin gösterdiği soldaki yolu işaret etti. Hepimiz de gözlerimizle gördük bunu, sesimizi çıkarmadık, derken rehberlerimiz de seslerini çıkarmadan soldaki yola sapıp yürüdüler, bizler de içimiz sevinçle dolup taşarak peşlerinden yürüdük.

Suebya'da henüz fazla bir yol almamıştık ki, hiç beklemediğimiz bir güçle karşılaştık; bunun dost mu yoksa düşman bir güç mü olduğunu anlamadan uzunca bir süre etkisini üzerimizde hissettik. Suebya'da Hohenstaufen hanedanının anı ve mirasına göz kulak olan taht bekçilerinin gücüydü bu. Rehberlerimiz bu konuda daha çok bilgi sahibi miydi, kendilerine bu konuda verilmiş bazı talimatlar var mıydı, bir şey

söyleyemeyeceğim. Bildiğim tek şey, bu güç sahiplerinin bizi yüreklendirici ya da uyarıcı davranışlarla birçok kez karşımıza çıkmalarıydı. Örneğin Bopfingen'e giden yol üzerindeki tepede böyle bir durum yaşamıştık, zırhlar içinde saçı sakalı ağarmış biri ileriden bize doğru gelerek yaşlı başını sallamış, sonra hemen yine ortadan sır olmuştu. Rehberlerimiz uyarıyı dikkate almış, kafile hiç vakit geçirmeden tersyüz etmiş, dolayısıyla Bopfingen'i görmek kısmet olmamıştı. Beri yandan Urach'a yaklaşmıştık ki, taç bekçilerinin bir elçisi sanki yerden biter gibi rehberlerimizin çadırında boy göstermiş ve çeşitli vaatlerde bulunup gözlerini korkutarak kafileyle birlikte Staufen hanedanının hizmetine girmeleri için onları kandırmaya çalışmıştı; Sicilya'nın ele geçirilmesine katkıda bulunmamız istenmekteydi. Ama rehberlerimiz öneriyi kesinlikle geri çevirmemiş, bunun üzerine gerek cemiyetimiz, gerek Doğu yolculuğumuz korkunç şekilde lanetlenmişti. Ne var ki, bu anlattıklarım kafile arkadaşlarımızın arasında fısıltıyla sözü edilen şeyler; konuyla ilgili olarak rehberlerimizin ağzından hiçbir şey işitmedik Ne var ki cemiyetimizin, bir vakit, monarşiyi yeniden diriltmeyi amaçlamış gizli bir cemiyet olduğu gibi haksız bir töhmet altında bir süre bırakılması, taç bekçileriyle aramızdaki ilişkilerin biraz bozukluğundan kaynaklanmış olabilir.

Bir ara kafiledeki arkadaşlardan biri cemiyete girdiğine pişman olup yeminini ayaklar altına aldı ve yine inançsızlığın kucağında aldı soluğu. Genç biriydi, kendisinden pek hoşlandığım biri. Bizimle Doğu yolculuğuna çıkması kişisel nedenlerden, Muhammed'in tabutunu görmek istemesinden kaynaklanıyordu; duyup işittiğine göre, tabut sihirli bir şekilde havada, boşlukta süzülüp duruyormuş. Zühal yıldızı ve ayın muhalefeti daha ileri gitmemizi engellediğinden yürüyüşümüze birkaç gün ara verdiğimiz Suebya ve Aleman topraklarındaki o küçük kentlerin birinde, bir süredir halinde bir mahzunluk ve tutukluk sezilen bu talihsiz genç, okul yıllarından beri bir vefa duygusuyla bağlı bulunduğu öğretmenlerinden birine rastlamış, bu öğretmen de ne yapıp yapıp onu kandırmış, davamıza inançsız kişilerin gözüyle bakmasını sağlamıştı. Genç adam, öğretmenini ziyaretlerinin birinden korkunç bir öfkeyle, suratı asılmış, konakladığımız yere dönmüştü. Rehberlerin kaldığı çadırın önüne varıp yaygarayı koparmış, çadırdan çıkıp gelen sözcünün yüzüne karşı ateş püskürerek bağırmaya başlamıştı: Soytarılık kokan bu yolculuk canına yetmişti artık, bizi Doğu'ya ulaştıracağı falan yoktu; yıldızlara, burçlara aptalca inanılarak yolculuğa günlerce ara verilmesinden bıkmıştı, bu avarelikten, bu çocuksu dinsel

alaylardan, bu çiçek şenliklerinden, sihir ve büyüyü bu önemsemelerden, yaşam ve hayali birbirine karıştırmalardan, bütün bunların hepsinden işte öylesine gına getirmişti, parmağındaki yüzüğü çıkarıp rehberin ayakları dibine atıyor ve bizlere güle güle diyordu; kendisi o güvenilecek ulaşım aracı trene atladığı gibi vatanına dönecek, yararlı işinin başına geçecekti. Çirkin ve içler acısı bir manzaraydı doğrusu. Utancımızdan neredeyse yerin dibine geçmiş, aynı zamanda gözü bağlanıp gönlü çelinmiş arkadaşımızın hali yüreğimizi sızlatmıştı. Sözcü nezaketle arkadaşımızı dinlemiş, onun kaldırıp attığı yüzüğü gülümseyerek eğilip yerden almış, bağırıp çağıran arkadaşımızı utandıracak gibi şen ve sakin bir sesle şöyle demişti: "Bizden ayrılıyorsun demek, trene, mantığa ve yararlı işine dönüyorsun. Cemiyete sırt çevirdin, Doğu yolculuğuna, büyüye ve sihre, çiçek şenliklerine, tüm şiirselliklere sırt çevirdin. Özgürsün, ettiğin yeminle cemiyete bağlı değilsin artık."

"Susma yükümlülüğünden de mi azat edildim?" diye sesini yükseltti dönek arkadaşımız.

"Susma yükümlülüğünden de", diye yanıtladı sözcü. "Hatırlasana: İnançsız kişiler önünde ağzını açıp cemiyetin gizi hakkında hiçbir şey söylemeyeceğine ant içmiştin. Gördüğümüz kadarıyla, gizi unuttuğun için bu gizden zaten kimseye söz açamayacaksın."

"Unutmuş muyum! Hiçbir şeyi unutmadım ben!" diye haykırdı genç arkadaşımız. Ama birden bir güvensizlik çullandı üzerine, sözcünün kendisine arkasını dönüp çadırdan içeri girmesi üzerine koşarak oradan uzaklaştı.

Bu olay bizi üzmüştü; ama o günler öylesine dolu geçiyor, öylesine çok şey görüp yaşıyorduk ki, tuhaf denecek kadar kısa sürede unutmuştum olup biteni. Ne var ki bir süre sonra - arkadaşımız hepimizin aklından çıkıp gitmişti- yolculuk sırasında uğradığımız pek çok köy ve kenttekilerin bize ondan söz açtığını gördük. Genç biri geçmiş yöreden (delikanlıyı inceden inceye tarif ediyor ve ismini söylüyorlardı), sağda solda hep bizi arayıp duruyormuş. İlkin bizlerden biri olduğunu ve biz öndekilerden geride kalıp yolu kaybettiğim anlatmış, ama sonra ağlamaya başlayıp bize ihanet ettiğini ve bizleri bırakıp gittiğini söylemiş; oysa bizim cemiyetin dışında yaşayamayacağını anlamışmış şimdi, bizi bulmak istiyormuş, bulmadan rahat yüzü görmeyecek, bizi bulup rehberlerimizin ayaklarına kapanarak af dileyecekmiş. Sağda solda hep bunları işitiyorduk; nereye varsak, daha önce

bizim genç arkadaşın oradan geçtiği söyleniyordu. Sözcüye bu konuda ne düşündüğünü, işin sonunun nereye varacağım sorduğumuzda, "Bizi bulacağını sanmıyorum", diye yanıtladı kestirip atarak. Gerçekten de bizi bulamadı arkadaşımız, biz de bir daha onu göremedik.

Bir ara rehberlerimizden birinin benimle senli benli konuşmasını fırsat bilerek, bu dönek kardeşimizin durumunun ne olacağım sorma cesaretini gösterdim. Yaptığı işten pişmanmış, habire biz arayıp duruyormuş dedim; hatasını düzeltmesi için kendisine sanırım yardım edilmesi gerektiğini, ileride cemiyetin kuşkusuz en sadık üyelerinden biri olacağım söyledim. Rehberimiz şu yanıtı verdi: "Kafileyi bulması bizi sevindirecektir. Ama işini kolaylaştırma konusunda bir şey yapabileceğimizi sanmıyorum. Cemiyetin inancına yeniden kavuşmayı kendi eliyle zorlaştırdı. Burnunun önünden geçip gidiyor olsak bile korkarım ne bizi görecek ne de tanıyacaktır. Gözlerine perde indi çünkü. Pişmanlık tek başına işe yaramaz, Tanrının inayeti pişmanlıkla satın alınamaz, hiçbir şeyle satın alınamaz daha doğrusu. Pek çok kişi var ki aynı akıbet onların da başına gelmiştir, pek çok büyük ve ünlü kişi bu delikanlının kaderini paylaşmıştır. Gençliklerinde bir ara bir ışık çakmış önlerinde, bir ara gözleri açılıp görmeye başlamış, parıldayan yıldızın peşine düşmüşlerdir. Ama derken araya mantık girmiş, dünyanın gülüp alay etmesi girmiş, pısırıklık yetişmiş oradan, sözde başarısızlıklar kendini göstermiş, yorgunluk ve düş kırıklığı eklenmiş buna, böylece söz konusu kişiler kazandıklarım yine elden çıkarmışlar, yine gözleri kapanıp görmez olmuştur. İçlerinden bazıları ömür boyu bizi arayıp durmuşsa da bir türlü bulamamış, dolayısıyla cemiyetimizin tatlı bir söylenceden başka bir şey olmadığını, bu tatlı söylencenin ayartısına kapılmamak gerektiğini sağda solda yaymaya başlamışlardır. Yine bazıları bizim can düşmanlarımızın safına geçmiş, cemiyete var güçleriyle dil uzatmaktan, ellerinden gelen tüm kötülüğü yapmaktan geri kalmamışlardır."

Yolculuk sırasında cemiyet üyelerinden oluşan öbür kafilelerle buluşup biraraya geldiğimiz günler her defasında olağanüstü bir bayram havası yaşadık. Bu birleşmeler sonucu yüzlerce, hatta binlerce kişilik ordugâhlar kuruluyordu. Çünkü kafileler sıkı bir düzen içinde- ilerlemiyor, dolayısıyla az çok kendi içinde bir bütün oluşturan kafilelerin hepsi aynı doğrultuyu izlemiyordu. Belki sayısız kafile aynı anda yola çıkmış, her biri kendi rehberleri ve kendi yıldızlarının peşine takılmıştı, her biri kendisinden daha büyük bir kafile içinde kaybolmaya ve bir süre bu kafilenin bir parçası olarak varlığını sürdürmeye her an hazırdı, beri yandan bir süre sonra büyük

kafileden ayrılıp tek başına yoluna devam etmeye yine öyle hazır bulunuyordu. Yalnız başlarına ilerlemeye çalışan cemiyet üyeleri, de vardı, örneğin kendime özgü bir yolu izlemeye yönelten bir işaret ya da bir çağrıya uyup benim, de tek başıma yürüdüğüm zamanlar olmuştu.

Küçük ve seçkin bir kafileyi anımsıyorum, birkaç gün bir arada yürümüş, birarada konaklamıştık; bu kafiledekiler Afrika'da tutsak bulunan üye kardeşleri ve Prenses Isabella'yı Mağribilerin elinden kurtarmayı kendilerine amaç edinmişti. Söylediklerine göre, yanlarında Huon'un boynuzu vardı ve aralarında benim şair dostum Lauscher, Ressam Klingsor ve Ressam Paul Klee de bulunmaktaydı; Afrika ve kaçırılan prensesten başka bir şeyden söz etmiyorlardı ve Don Kişot'un eylemlerinden söz açan kitabı kutsal kitapları sayıyor, Don Kişot'a saygılarından dolayı Afrika'ya İspanya üzerinden ulaşmak istiyorlardı.

Böyle dost kişilerden bir kafileye rastlamak, onların ayin ve ibadetlerinde hazır bulunmak, onları da bizim ayin ve ibadetlere katılmaya davet etmek, yaptıkları, yapmayı tasarladıkları işlerle ilgili konuşmalarım dinlemek, ayrılacağımız zaman birbirimizi hayır dualarla salmak, biz nasıl kendi yolumuza gidiyorsak onların da kendi yollarına gittiklerini bilmek her seferinde güzel bir yaşantıydı doğrusu. Onların kafilesindeki her kişinin kendine özgü bir düşü vardı, bir isteği, yüreğinde oynayıp durduğu gizli bir oyunu vardı, ama hepsi aynı ırmağın suları içinde akıp gidiyordu, hepsi bir birlik ve bütünlük oluşturuyor, gönüllerinde aynı derin saygıyı, aynı inancı taşıyordu, hepsi de aynı yemini yapmıştı. Yolda rastladığım kişilerden biri de Büyücü Jup'tu, yaşamının mutluluk meyvesini Keşmir'de ağacından koparacağım düşünmekteydi. Sonra, Sihirbaz Collofino'ya rastladım yolda, *Simplicissimus* romanından sevdiği bölümü mırıldanıp duruyordu. Taş yürekli Louis'ye rastladım bir ara, kafasında yaşattığı düş, Kenan Elinde bir zeytinlik kurmak ve köleler beslemekti, çocukluğunun mavi süsen çiçeğini aramaya çıkmış Anselm'le kolkola yürüyordu. Ayrıca "Yabancı" lakabıyla tanınan. Ninon'a rastlayıp sevdim kendisini; siyah saçlarının altında kara kara bakan gözleri vardı, benim düşlerimde yaşattığım Prenses Fatma'yı kıskanmıştı, kimbilir belki de kendisiydi Fatma, ama bilmiyordu bunu. Bizim şimdi yaptığımız gibi bir zaman hacı adayları, imparatorlar ve haçlı şövalyeler de yollara düşmüş, İsa'nın . mezarım yabancılardan kurtarmak ya da Araplardan büyü ve sihir sanatını öğrenmek istemişlerdi. İspanya şövalyeleri, Alman alimleri, İrlanda keşişleri ve Fransız şairleri de bizim geçtiğimiz yollardan geçmişti.

Meslekten yalnızca bir kemancı ve bir masal derleyicisi olan bana düşen görev, kafilemizin müzik gereksinimini karşılamaktı. O zamanlar nasıl büyük bir dönemin küçük bir bireyi alıp yücelttiğini ve onu yeni güçlerle donattığını kendi üzerimde yaşamıştım. Kafilemizde keman çalmakla ve koroyu yönetmekle kalmıyor, eski şarkıları ve ilahileri de derliyor, bestelediğim altı ve sekiz sesli motetler ve madrigalleri hep beraber çalıp söylüyorduk. Ama benim anlatmak istediğim bunlar değil.

Arkadaşlarımdan ve başımızdakilerden pek çoğuna yürekten bir sevgi duyuyordum. Ama o zamanlar kendisini görünürde fazla önemsememiş olsak da, sonradan Leo kadar belleğimi meşgul eden pek kimse bilmiyorum. Leo uşaklarımızdan biriydi (uşaklar da bizim gibi bu yolculuğa gönüllü katılmıştı); yüklerin taşınmasına yardım ediyor, çokluk da sözcünüzün kişisel hizmetine bakıyordu. Bu gösterişsiz adamda hoşa giden, sırnaşıklığa kaçmadan insanın gönlünü fetheden öyle bir taraf vardı ki ona karşı sevgi duymamak elde değildi. İşini neşe içinde yapıp çıkarıyor, çokluk kendi kendine şarkılar mırıldanıp ıslık çalıyor, gerekmedikçe ortalarda gözükmüyordu. Beri yandan bütün hayvanlar dostuydu, Leo'nun peşine takılmış gelen bir köpek asla kafilede eksik olmuyordu; Leo kuşları nasıl ehlileştireceğini biliyor, kelebekler uçup uçup ona geliyordu. Doğu yolculuğuna katılmasının nedeni, kuşların dilinden anlayan Hz. Süleyman'ın sırrım ele geçirmek istemesiydi. Kafilemizdeki cemiyete olan sadakatlerine ve kendi kişisel değerlerine bir zararı dokunmamasına karşın hallerinde biraz abartılmış, biraz acayip, resmiyet dolu ya da fantastik bir ifade taşıyan arkadaşlarla karşılaştırılırsa, uşak Leo'da alabildiğine bir sadelik ve doğallık göze çarpıyor, al al yanaklarıyla alabildiğine sağlıklı güler yüzlü ve kalender biri izlenimini uyandırıyordu.

Anılarımdaki o büyük çeşitlilik, öykümü kaleme almanın. özellikle güçleştirmekte. Daha önce söylediğim gibi bazen küçük bir gurup halinde yol alıyor, bazen büyük bir kafile oluşturuyor, hatta bazen de bir ordu halinde ilerliyorduk. Kimi zaman da oluyor, tek bir arkadaşla ya da yapayalnız çadırlardan, rehberlerden, sözcüden uzak, rasgele bir yerde buluyordum kendimi. Yolculuğun öyküsünü kaleme almamı zorlaştıran bir başka şey, yalnızca değişik mekânlar değil, değişik zamanlar içinde de onu sürdürmemizdi. Doğu'ya gidiyor, ama bir yandan da Ortaçağa ya da Altınçağa uzanıyorduk; İtalya ya da İsviçre içinde yol alıyor, ama bazen onuncu yüzyılda geceliyor, kilise babalarına ya da perilere konuk oluyorduk. Tek başıma kaldığım kimi zamanlar kendi geçmişimin mekân ve

insanlarıyla karşılaştım yeniden, eski kanınla yukarı Ren bölgesinin ormanlık kıyılarında gezip dolaştım, gençlik arkadaşlarımla Tübingen'de, Basel'de ya da Floransa'da meyhanelere girip kafaları çektik. Bazen de bir çocuk olarak kendimi buldum karşımda, okuldaki arkadaşlarla çıkıp kelebek kovaladık ya da bir susamurunu seyrettik. Öyle anlar oldu ki okuduğum kitaplardaki sevdiğim kişilerle sarıldı çevrem, Almansor'un ve Parzival'in, Witiko'nun ya da Goldmund'un, bazen de Sancho Pansa'nin yanında atla gezip dolaştım, bir arada Barmakilere konuk olduk. Sonunda rasgele bir düzlükte yine bizim kafileye rastladım, cemiyetimizin şarkı ve ilahilerini işittim, rehberlerimizin çadırının karşısında bir yerde konakladım ve o saat anladım ki, yolumun beni bir ara çocukluğuma götürmesi ya da Sancho Pansa'yla at üzerinde yaptığım gezinti bu yolculuğun zorunlu bir parçasıydı; çünkü amacımız- yalnızca Doğu'ya ulaşmak değildi, daha doğrusu Doğu salt bir toprak parçası, coğrafi bir yer olmakla kalmayıp aynı zamanda ruhlarımızın anavatanını ve gençliğini oluşturmaktaydı, hem her yerdeydi Doğu, hem hiçbir yerdeydi, tüm zamanların yekvücut olmasıydı. Ne var ki, bunun zaman zaman sadece bir an için bilincine vardığımı söyleyebilirim, bu da o vakitler tattığım büyük mutluluktu. Çünkü ancak söz konusu mutluluk daha sonra yine elimden çıkıp gittiği zaman işin farkına varıyor ama bundan artık kendime en ufak bir yarar ya da avuntu sağlayamıyordum. Çok değerli olup yerine konamayacak bir nesne elimizden çıkıp gittiğinde, bir düşten uyanmışsız gibi bir duyguya kapılırız. Benim durumumda son derece yerinde bir duygu bu. Çünkü benim mutluluğa, doğrusu düşlerdeki mutluluk gibi aynı gizden oluşuyor, akla gelebilecek her şeyi aynı zamanda yaşama, dış ve iç'in oyunsu bir davranışla değiş tokuşuna gitme, zaman ve mekândan kulis olarak yararlanma özgürlüğünden oluşuyordu. Nasıl ki biz cemiyet üyeleri arabalardan ve gemilerden yararlanmaksızın dünyayı dolaşıyorsak, nasıl ki bizler savaşta sarsılmış dünyayı inancımızla dize getirip bir cennete dönüştürmüşsek, geçmişi, geleceği ve düşlerimizi yaratıcı bir tutumla yaşadığımız ana buyur ediyorduk.

Ve sık sık Suebya'da, Konstanz Gölü'nde, İsviçre'de, ' kısaca dört bir yanda öyle insanlara rastlıyorduk ki bizi anlıyorlar, bizim, cemiyetin ve bizim Doğu yolculuğunun var oluşundan dolayı şu ya da bu şekilde bize karşı şükran duyguları besliyorlardı. Zürih'te tramvayların ve bankaların ortasında Nuh'un gemisine rastlamıştık, hepsinin de ismi aynı olan pek çok köpeğin koruması altındaki gemiyi, Nuh soyundan gelen sanat dostu Hans

C. yavan bir dönemin sığ suları içinden cesaretle yönetiyordu. Ayrıca Winterthur'da bulunmuş, Stoecklin'in sihirli odasının bir merdiven aşağısında Çin tapınağına konuk olmuştuk, bronz bir Maya'nın altında tütsü çubukları yanıyor, tapınaktaki gongun boğuk boğuk yankılanan sesine siyah tenli bir kral çaldığı flütün nazlı melodisiyle eşlik ediyordu. Güneş Dağı'nın eteğinde Siyam kralının bir sömürgesi olan Suon Mali'ye geldik; derken içleri şükran duygularıyla dolu biz konuklar, içitlerden ve tütsülerden oluşan sungularımızı mermerden ve tunçtan heykeller arasından Buda'ya sunduk.

En güzel yaşantılarımdan birini Bremgarten'de ki cemiyet şenliği oluşturmuştu, büyülü çember sımsıkı sarmıştı çevremizi. Şato beylerinden Max ve Tilli tarafından konuk, edildik, yüksek salonda Othmar piyanoda Mozart çaldı, dinledik; papağanların ve diğer konuşan hayvanların doldurduğu parkı gezdik; Armina adındaki perinin fıskiyede söylediği şarkılara kulak kabarttık. Heinrich von Ofterdingen'in sevimli yüzünün yanında müneccim Longus, saç bukleleri havada uçuşarak bizi selamladı. Bahçeden tavus-kuşlarının sesleri geliyor, Louis Çizmeli Kedi'yle İspanyolca sohbet ediyor, beri yanda yaşamın maskeli oyunu konusunda bilip öğrendikleriyle sarsılan Hans Resom bir haç yolculuğu yaparak Şarlman'ın mezarını ziyaret edeceğine yemin ediyordu. Yolculuğumuzun parlak dönemlerinden biriydi: Yanımızda büyülü dalgayı "getirmiştik, ne varsa buyur edip çıkarıyordu önümüze; yerin sakinleri dize gelerek güzelliğe saygı gösterisinde bulunuyor, güzelliğin önünde dize geliyordu; derken şatonun beyi Batı'da yaptığımız işleri konu alan bir şiir okudu, şato duvarlarının dibine kadar sokulmuş ormandaki tüm hayvanlar kulak kabartıp şiiri dinlediler.Irmakta görkemli sürüler halinde balıklar yanıp sönerek deviniyor, çörekler ve şaraplarla ağırlanıyordu.

Ne var ki en güzel yaşantıların bir özelliği, kendileri de bu yaşantıların havasım solumuş kişilere anlatılabilir olmalarıdır; oysa benim anlatıda bunlar zavallı, belki de sersemce şeyler gibi geliyor kulağa. Ama Bremgarten'deki günleri bizimle bir bayram havası içinde yaşamış herkes benim anlatıdaki bütün ayrıntıların doğruluğunu tek tek onaylayacak, hatta daha güzel yüzlerce ayrıntı bulup eksikleri tamamlayacaktır. Ulu ağaçların arasından ay doğarken tavuskuşlarının kuyruklarının parıltısı, kayalar arasındaki gölgeli kıyıda surlardan boy verip çıkan perilerin vücutlarındaki tatlı ve gümüşsü ışıltı, kestane ağacının altındaki havuzun başında dikilmiş kara kuru Don Kişot'un ilk gece nöbetini tutuşu, şato kulesinin tepesinde en

son havai fişeklerin yukarılardan yumuşacık mehtaplı gecenin koynuna düşüşü, boynuna güllerden bir çelenk geçirilmiş arkadaşım Pablo'nun kızlar önünde Acem neyini üfleyişi, bütün bunlar hiçbir zaman belleğimden silinip gitmeyecektir. Tanrım, hangimizin aklına gelirdi ki, büyülü çember bu kadar çabuk parçalanıp neredeyse hepimiz -ben de kuşkusuz, ben de!- memurların ve tezgahtarların bir şölenden sonra ya da pazar gezintisinin ardından boyunlarım büküp işlerin günlük yaşamına dönmesi gibi dar sınırlarla çevrilmiş gerçeğin o bunaltıcı yavanlıklarına dönecektik!

Son günlerde hiçbirimiz böyle bir şeyi düşünecek durumda değildik. Bremgarten şatosunun kulesindeki yatak odama leylakların burcu burcu kokusu geliyor, ağaçların arasından çığıl çığıl akan ırmağın sesini işitiyordum. Gecenin bir yarısıydı ki mutluluk ve özlemle kendimden geçerek pencereden kayıp indim aşağı, nöbet tutan şövalyenin ve içtikleri içkiden sızıp kalan daha başkalarının yanı başından bir gölge gibi usulcacık geçerek kıyıya indim, şırıl şırıl akan suların, beyaz beyaz parıldayan su perilerinin yanına vardım; kızlar beni alıp ayın serinliğine gömülmüş yurtlarının billur su dünyalarına götürdü; burada, büyülenmiş ve düşler içinde, hazinelerindeki taçlar ve altın zincirlerle oynayıp duruyorlardı. Suların ışıl ışıl derinliğinde sanki aylarca kalmışım gibi bir duyguya kapıldım. Sulardan yeniden başımı çıkarıp, iyice üşümüş halde, yüzerek kıyıya çıktım, uzaktaki bahçelerden Pablo'nun hâlâ çaldığı ney sesleri yankılanıyor, ay da gökyüzünde, tepedeki eski yerinde durup duruyordu. Leo'yu gördüm, iki beyaz kaniş köpeğiyle oynuyor, o zeki çocuk yüzü sevinçten parlıyordu. Longus korulukta oturmuş, dizlerinin üzerinde tuttuğu bir parşömen deftere Yunanca ve İbranice harfler çiziktirmekteydi: Harflerden ejderhalar havalanıyor, renk renk yılanlar şaha kalkıyordu. Longus'un kendisi beni görmedi; dalmış, renk renk yılanlı yazısını yazıp duruyordu. Omuzlarının üzerinden eğilip uzun bir süre deftere baktım, çiziktirilen satırlardan yılanların ve ejderhaların çıkıp çıkıp gelişini, gecenin karanlığına gömülmüş çalılıkların içine dalarak gözden kayboluşunu izledim. "Longus", dedim yavaşçacık, "sevgili dostum!" Longus beni işitmedi, benim dünyam yabancıydı kendisine, dalıp gitmişti. Biraz ötede ise elinde bir süsenle ay ışığına gömülmüş ağaçlar altında gezinen Anselm'i gördüm, çiçeğin mor çanağına gözlerini dikmişti, kendinden geçmiş, gülümsüyordu.

Daha önce yolculuğumuz sırasında pek çok kez gözüme çarpmasına karşın üzerine pek kafa yormadığım bir şey Bremgarten günlerinde yeniden

dikkatimi çekti, tuhaf ve biraz içimi sızlatarak. Kafilemizde pek çok sanatçı, pek çok ressam, müzisyen, şair vardı, o ateşli Klingsor da aramızdaydı, ayrıca bir dalda durmayan Hugo Wolf, ağzından dirhemle laf çıkan Lauscher ve pırıl pırıl Brentano. Ama bu sanatçılar ya da içlerinden bazısı hayat dolu ve sevimli kişiler de olsalar, yarattıkları kahramanlar kendilerinden hiç istisnasız çok daha kanlı canlı, çok daha güzel, çok daha neşeli ve bir bakıma daha diri ve gerçekti. Örneğin, Pablo büyüleyici bir masumiyet ve yaşam sevinci içinde oracıkta oturmuş neyini üflüyor, oysa kendisini yaratan sanatçı üzerine hafiften ayın ışığı vurmuş, kıyıda bir gölge gibi sessiz sedasız dolaşıyor ve yalnızlığı arıyordu. Bunun gibi Hoffmann da bahçeler arasında tedirgin, hayli sarhoş gidip geliyordu; geveze, ufak tefek ve cücemsi, o da bütün ötekiler gibi yarı gerçek bir varlık sahibiydi, ancak yarı yaşar durumdaydı, gereken yoğunluktan, gereken gerçeklikten yoksundu, oysa eğlence için canavar rolünü oynayan Archivar Lindhorst her nefes verişte ağzından ateş püskürüyor, bir otomobil gibi güç fışkırıyordu. Bu sanatçıların bazen yarım insanmış gibi görünmelerinin acaba nedir hikmeti diye bir ara sordum bizim Leo’ya. Leo ilkin süzen bakışlarla bana baktı, soruma şaşırmıştı. Kucağındaki köpeği yere bırakarak dedi ki: "Annelerde de durum böyle değil midir? Çocukları dünyaya getirip onlara süslerini verdikten, güzelliklerini ve güçlerini bağışladıktan sonra kendileri gösterişsiz ve silik kimseler olup çıkarlar. Bundan böyle kimse arayıp sormaz onları.”

Aslında üzerinde pek düşünmeden: "Ama üzücü bir şey bu”,diye yükselttim sesimi.

"Bana göre başka şeylerden daha üzücü değildir", diye yanıtladı Leo. "Üzücüdür belki, ama beri yandan güzeldir. Yasanın isteği böyle.”

"Yasa mı?" diye sordum ben merakla. "Bu nasıl bir yasadır, Leo?"

"Hizmet yasası. Uzun yaşamak isteyen her varlık başkalarına hizmet etmek zorundadır. Başkalarım buyruğu altına almak isteyenlerin ömrü ise uzun olmaz."

"Peki, o zaman ne diye bu kadar çok kişi başkalarım sultası altına almak ister?”

"Yasadan haberleri yoktur da ondan. Başkalarına hükmetmek için doğmuş az insan vardır, bunlar bu işi yaparken neşe ve sağlıkların yitirmezler. Hırs ve tamahla hükümdarlık mevkine yükselenlere gelince, bunların tümü hiçlikte son bulur."

"Hangi hiçlikte, Leo?"

"Sanatoryumlarda örneğin."

Leo’nun söylediklerinden fazla bir şey anlamamıştım, ama yine de sözleri belleğimde kaldı, bir duygu kök saldı yüreğimde: Bu Leo her şeyi biliyor, görünürde efendileri olan bizim hepimizden belki de daha çok şey biliyordu.

2

Sadık uşağımız Leo'nun o tehlikeli Morbio Inferiore geçidinde ansızın bizi terk edip gitmesinin nedenine ilişkin olarak bu unutulmuş yolculuğa katılanlardan her biri kuşkusuz kendince birtakım şeyler düşünmüştür. Ben, olayın gerçek nedenlerini ve derinlerde saklı ilişkiler örgüsünü ancak çok sonradan bir dereceye kadar sezmeye ve kavramaya başladım. Öyle anlaşılıyordu ki, görünürde fazla önem taşımayan, gerçekte ise derinden derine bizi etkileyen bu olay, yani Leo'nun ortadan sır oluşu asla bir rastlantı değil, cemiyetimizin can düşmanının girişimimizi başarısız kılmak için başvurduğu oyunlar zincirinde bir halkaydı.

Uşağımız Leo'nun ortadan kayboluşunun farkına varılıp bütün aramaların sonuçsuz kaldığı o ' serin sonbahar sabahı başımıza kötü bir şey geleceğini, yakında bir felaketle karşılaşacağımızı yüreğinde ilk kez hisseden kuşkusuz yalnızca ben değildim.

O andaki durum şöyleydi kısaca: Zorlu bir yürüyüşün ardından Avrupa'nın bir yarısını ve Ortaçağın bir bölümünü arşınlamış, kayalıklar arasındaki derin bir vadiye, İtalya sınırındaki dağlık vahşi bir boğaza gelip konaklamış, aramızdan akıl almaz, bir şekilde kaybolup giden Leo'yu aramaya koyulmuştuk. Gün boyu sürdürdük aramayı. Leo'yu yeniden bulacağımız umudunu giderek yitirdik, yüreklerimize yavaş yavaş bir bungunluktur çöktü, sevimli ve hoş bir uşağımızın bir kazaya kurban gittiği, ya bizi bırakıp kaçtığı ya da düşmanlarımızca kaçırıldığı duygusuna kapılmakla kalmayıp bunun bir savaş başlangıcı, üzerimize çullanacak bir fırtınanın ilk habercisi olduğunu düşündük. Hava iyice kararana kadar bütün gün arayıp durduk,vadiyi karış karış dolaştık. Harcadığımız çabalar bizi yorgun düşürüp bir başarısızlık ve boşunalık havasım içimizde estirirken, ne tuhaf ve gizemli bir şeyse, her geçen saat uşağımızın önemi arttı gözümüzde, kaybımız büyüdü. Biz Doğu yolcularından her birimizi, beri yandan kuşkusuz bütün diğer uşakları sevimli, hoş ve her an hizmete

hazır bir delikanlı olan Leo’nun kaybı üzüntüye boğmakla kalmamış, Leo’yu bulamayacağımız kesinleştikçe bun- dan böyle onsuz yapamayacağımız gibi bir duygu yavaş yavaş içimize çöreklenmişti. Leo’suz, onun sevimli yüzü, onun neşesi, onun şarkıları, onun büyük girişimimize karşı duydugu hayranlık olmadan Doğu yolculuğumuz gizemsel bir şekilde değerinden, yitiriyordu adeta. En azından ben böyle hissediyordum. O zamana kadar aylarca sürmüş yolculuk sırasında tüm çaba ve zahmetlere, bazı küçük düş kırıklıklarına karşın hiçbir an olmamıştı ki bir güçsüzlük, ciddi bir kuşku ruhumda sesini duyursun; hiçbir başarılı kumandan, kafile halinde Mısır’a göçen kırlangıçlardan hiçbiri hedefinden, misyonundan, yaptığı işin ve amacının doğruluğundan benim bu yolculuktaki kadar emin olamazdı. Ama şimdi bu uğursuz yerde bütün o mavi - altın sarısı Ekim günü boyunca durmadan bizim nöbetçilerin seslenişlerini ve sinyallerini işittiğim, boyuna yollanmış bir habercinin dönmesini, bir haberin bize ulaşmasını giderek büyüyen bir merakla beklediğim, ama habire düş kırıklığına uğrayıp karşımdakilerin çaresizlik içindeki yüzlerine bakıp durduğum şu sıra ilk kez yüreğimde üzüntü ve kuşkuya benzer bir şeylerin kıpırdandığım duydum. Beri yandan bu duygular içimde güçlendikçe başka bir şeyi de giderek daha bir açık seçik hissetmeye başladım. Yalnızca Leo’nun bulunacağına olan inancımı yitirmiş değildim, artık her şey güvenilir olmaktan çıkıyor, şüpheyi davet eder bir kimliğe bürünüyordu adeta; her şey değerini ve anlamım yitirme tehlikesi gösteriyordu, arkadaşlığımız, inancımız, yeminimiz, Doğu’ya yolculuğumuz, tüm yaşamımız, her şey.

Ve hepimizin içinde. bu tür duyguların yaşadığını varsaymakla yanılmış olsam da, hatta sonradan kendi duygularımla iç yaşantılarım konusunda aldanmış ve gerçekte hayli ileride yaşanan pek çok şeyi yanılıp o günde yaşanmış göstersem de, Leo’nun taşıdığı yükle ilgili tuhaf olay kesinlikle o gün yaşanmış bulunuyor! Gerçekten de tüm kişisel ruh duranlarının ötesinde acayip, fantastik ve insanı giderek daha çok endişeye sürükleyen bir olaydı bu. Daha Morbio vadisindeki o gün, ortadan kaybolan Leo’yu harıl harıl arayıp dururken aramızdaki bazı kişiler önemli, varlığı mutlaka zorunlu bir eşyanın kendi denklerinde bulunmadığım görmüş ve sonradan söz konusu eşyanın Leo’nun çantasında bulunmuş olabileceği anlaşılmıştı. Her ne kadar Leo diğer bütün uşaklar gibi normal sırt çantasını, o zamanlar sayısı sanırım otuzu bulan diğer çantalardan yalnızca birini sırtında taşımışsa da öyle görülüyordu ki, yola çıkarken yanımıza aldığımız

gerçekten önemli bütün eşyalar onun *ta*şıdığı tek çantanın içinde bulunuyordu. Bir nesnenin onu kaybettiğimiz anda gözümüze elimizdeki bütün nesnelerden aşırı derecede daha değerli ve asla vazgeçilmez görünmesi gerçi normal insan zaaflarından biriydi ve Morbio vadisinde kaybı bizi işte öylesine korkutan nesnelerden bazısı ileride yine bulunmuş ya da sonunda pek de vazgeçilmez olmadığı anlaşılmıştı; ama yine de gerçek olan bir şey varsa, o zaman haklı bir telaş ve tedirginlikle son derece önemli bir sürü nesnenin kaybolduğunu saptamıştık.

Olağanüstü ve esrarengiz bir şey de şuydu: Sonradan yine ortaya çıksın çıkmasın, arayıp da bulamadığımız nesneler önemlerine göre bir dizi oluşturmaktaydı. Kaybolduğunu sandığımız eşyalar arasında ileride yavaş yavaş yine ortaya çıkanlar, yokluğu bizi haksız yere çok üzmüş olup gerçek değeri konusunda bizim pek yanıldığımız türden şeylerdi özellikle. Evet, hiç aklımızın almadığı asıl olayı burada açık seçik dile getirerek şunu söyleyebilirim ki, kaybolmuş bütün araçlar ve gereçlerin, değerli eşyaların, haritaların ve belgelerin, varlığı ille de zorunlu şeyler sayılamayacağını yolculuğun ilerki bölümünde görmek bizi utandırmıştı. Hatta öyleydi ki, sanki her birimiz hayal gücünü zorlayacağı kadar zorlayarak kaybettiklerinin bir daha yerine konmayacak korkunç derecede önemli şeyler sayılacağına kendi kendini inandırmış, sanki içimizden her biri hepsinden önemli gözüyle baktığı eşyasını kaybolmuş diye ilan edip yasım tutmak için özellikle çaba harcamıştı.

Birimiz için pasaporttu bu, birimiz için harita, bir diğerimiz için halifeye verilecek güven mektubu, birimiz için falan, yine bir diğerimiz için filan şeydi. Kaybolduğu sanılan eşyaların hiç de kaybolmadığı, öyle pek önemli ve vazgeçilmez şeyler de sayılmadıkları sonunda anlaşılmış, geriye kala kala kaybolmuş eşya olarak tek bir şey kalmıştı, çok değerli bir şeydi bu, tahmin edilmeyecek kadar önemli ve varlığı mutlaka zorunlu temel bir belge, gerçekten ve kesinlikle kayıptı. Ne var ki, uşak Leo'yla ortadan sır olan belgenin aslında bizim eşyalar arasında bulunup bulunmadığı konusunda da görüşler birbirinden enikonu ayrılıyordu. Her ne kadar belgenin değerinin büyüklüğü ve yerinin doldurulamazlığı konusunda tam bir fikir birliği varsa da, ancak içimizden birkaç kişi (ben de bulunuyordum aralarında) yolculuğa çıkarken belgeyi kesinlikle yanımıza aldığımızı ileri sürecek cesareti gösterebilmekteydi. Aramızdan bazılarının ileri sürdüğüne göre benzer bir belgeyi yanımıza almıştık ve yolculuk sırasında Leo'nun taşıdığı çanta içinde saklanmıştı belge, ama asla orijinal belge değildi bu,

onun kuşkusuz yalnızca bir kopyasıydı. Bazılarımız da ne belgeyi ne de onun kopyasını yola çıkarken yanımıza aldığımızı ileri sürüp buna yemin de edebileceklerini söylüyor, böyle bir şeyin yolculuğumuzun , tüm anlamını alaya almak olacağını belirtiyorlardı. Bu konuda ateşli tartışmalar yapılıyor, ayrıca (yanımıza alıp da kaybettiğimiz belge orijinalin bir kopyası da olsa) orijinal belgenin nerede olduğuna ilişkin birbiriyle taban tabana çelişen görüşler açığa vuruluyordu. Kimi arkadaşların ileri sürdüğüne göre, orijinal belge Kyfihâuser'deki devlet arşivinde saklanmaktaydı. Kimi arkadaşlar da buna karşı çıkıyor, belgenin bizim bu dünyadan göçmüş üstadımızın küllerini içeren kavanozla üstadın mezarına gömüldüğünü söylüyordu. Ama saçma diye itirazda bulunuyordu bazıları, belgenin üstat tarafından yalnızca onun bildiği çok eski bir yazıyla kaleme alınıp yine üstadın vasiyetine uyularak ölümünde kendisiyle beraber yakıldığım ileri sürüyorlardı. Bu ilk belgenin ne olduğu nereye gittiği hiç önem taşımıyordu bu kişilere göre, çünkü üstadın ölümünden sonra insan gözünün okuyabileceği bir belge olmaktan çıkmıştı; ne var ki bu ilk belgenin üstadın henüz sağlığında ve onun gözetiminde yapılmış dört (altı diyenler de vardı) çevirisinin nerede bulunduğunun kuşkusuz mutlaka saptanması gerekmekteydi. Denildiğine göre biri Çince, biri Yunanca, biri İbranice,biri Latince olmak üzere dört çevirisi vardı belgenin, çeviriler de dört eski başkentte kaleme alınmıştı. Bunun gibi daha bir sürü sav ve görüş ortaya atılıyor, bazıları inatla kendi sav ve görüşleri üzerinde diretiyordu; bazıları ise falan ya da- filan görüşe akılları yatarak onu benimsiyor, ama bu görüşlerini de kısa bir süre sonra yine değiştirmekten geri kalmıyorlardı. Uzatmayalım, o günden beri bizim kafilede birlik ve beraberlikten eser kalmamıştı, ama o büyük düşünce bizi hâlâ birarada tutmaya devam ediyordu.

Tanrım, ilk tartışmaları ne kadar iyi anımsıyorum , anlatamam. Bizim o zamana kadar sarsılmaz bir dayanışma içindeki kafilemizde işte öylesine yeni ve işitilmedik bir şeydi bu. Tartışmalar saygı ve nezaketle sürdürülüyordu, en azından işin başında böyleydi durum, ilk zamanlar ne kavga dövüşlere, ne de kişisel suçlama ve aşağılmalara yer verilmişti. Başlangıçta bütün dünya karşısında kopmayacak gibi bir kardeşlik bağıyla bağlanmıştık birbirimize. Tartışmaya katılanların o zamanki sesleri hâlâ kulaklarımdadır, ilk tartışmanın yapıldığı konaklama yerini hâlâ gözlerimin önünde görür gibiyim: Mevsim güzdü; alışılmadık derecede ciddi yüzler arasında ağaçlardan dökülen altın rengi yapraklar süzüle süzüle yukarılardan iniyor, bazısı oturan birinin dizi üzerine, bazısı bir şapkanın

tepesine gelip konuyordu. Ben kulak kabartmış dinliyordum konuşanları; içime giderek bir sıkıntı ve yılgınlık çökmüştü, açığa vurulan bütün o görüş ve düşüncelere karşın kendi inancımdan hiç sapmıyor, kendi düşüncemin doğruluğundan hazin bir kesinlikle emin bulunuyordum. Bana göre orijinal belge, cemiyetin o gerçek ilk belgesi, Leo'nun sırt çantasındaydı ve onunla birlikte ortadan sır olmuştu. Bu inancım ne kadar kasvet verici olsa da bir inançtı yine, içimde sapsağlam duruyor, bana güven veriyordu. Kuşkusuz o zamanki düşünceme göre, bu inancı daha çok umut vaat eden bir başkasıyla seve seve değiştirirdim. Bu acı inancı yitirip akla gelebilecek türlü görüş ve düşünceye kapıları açtığım daha sonraki zamanlarda inancımın gerçek değerini ancak kavrayabilmiştim.

Ama gördüğüm kadarıyla Doğu yolculuğunu bu şekilde anlatabilmem olanaksız. Peki ama ne yoldan anlatabilirim bu biricik yolculuğun öyküsünü, bu biricik manevi topluluğun, olağanüstü bir yücelik ve dirimselliği içeren bu yaşamın öyküsünü? Kafilemizin hayatta kalan kişilerinden biri olarak büyük davamızın anısından bir şeyler kurtarmayı öylesine yürekten istiyorum ki! Örneğin, Şarlman'ın hayatta kalmış sadık on iki şövalyesinden biri görüyordum kendimi, belleğimde ışıl ışıl bir dizi halinde olanağaüstü başarıların anısını saklı tutuyordum, söz ya da -resim, haber ya da şarkıyla benden sonra gelecek kuşaklara iletemezsem bu anılar kaybolup gidecekti. İyi ama nasıl, hangi hüner ve beceriyle üstesinden gelecektim bu işin? Nasıl yapıp da Doğu yolculuğu muzu bir öykü kisvesine bürüyüp sunabilecektim okuyuculara, bildiğim yoktu. Daha bu ilk başlangıç, en iyi niyetle başvurulmuş bu ilk deneme beni uçsuz bucaksız ve akıl almaz bir deryanın içine götürüp bırakıyor. Bütün istediğim Doğu yolculuğumuzu öykülemek, yolculuk sırasında yaşanmış kimi" olaylardan aklımda kalanları not etmekti, bundan daha basit bir şey olamazdı adeta. Oysa şimdi bu işe henüz başlamışken aslında kaleme almayı hiç düşünmediğim tek bir olaya, Leo'nun ortadan sır olmasına takılıp kalmıştım; elimde dokunmuş bir kumaş parçası yerine binlerce düğümü içeren bir iplik yumağı tuttuğumu görüyordum. İpliklerden her birinin dokunur dokunmaz usulcacık tutulup çekilir çekilmez parmaklar arasında kopuverecek kadar kırılgan olması bir yana, düğümleri çözüp tek tek iplikleri birbirinden ayırmak için yıllarca çalışacak yüzlerce el gerekliydi.

Rasgele bir zaman diliminde gerçekleşmiş olayları kaleme almaya koyulan ve gerçek denen şeyi ciddiye alan bir tarih yazarının durumunun da benimkinden değişik olmadığım düşülmüyor değilim. Nerededir olaylara

merkez oluşturacak nokta? Olaylardaki ortak özellik, olayların gelip dayandığı, olayları birarada tutan güç nered,dedir? Anlatıda bağlam gibi, gerekircilik gibi, anlam gibi bir şeyin bulunabilmesi, kısaca yeryüzünde bir olayın öykülenebilmesi için tarih yazarının birlik bütünlük oluşturan bir nesneyi, bir kahramanı, bir halkı, bir düşünceyi icat edip aslında isimsizlik içinde gerçekleşen olayı bu birlik bütünlük oluşturan nesneye yaptırması gerekir.

Ama gerçekleşmiş ve gerçekleştiği doğrulanmış bir dizi olayın tutarlılık içinde anlatılması bile bu kadar güçlük doğurduğuna göre, benim durumumda bu işin altından kalkmak çok daha güçtür; çünkü şöyle adamakıllı gözden geçirmek istedim mi her şey kesinliğini yitiriyor, her şey kaçıp uzaklaşıyor belleğimden, bizim kafilemiz yeryüzündeki bu en güçlü şey nasıl çözülüp dağılmışsa öylece çözülüp dağılıyor. Hiçbir yerde bir birlik bütünlük yok; bir merkez, çarkın çevresinde döneceği bir eksen yok.

Doğu’ya yolculuğumuz, bu yolculuğa temel oluşturan topluluk bizim cemiyet hayatında en önemli şey, biricik önemli şey olmuş, kendi şahsım bunun yanında gözüme tümüyle bir hiç değerinde görünmüştür.

Bu en önemli şeyi ya da en azından bunun birazım kaleme almaya, kayda geçirmeye niyetlendiğim şu an ise her şey görüntülerden oluşan bir kitle gibi kırılıp dökülmüştü. Öyle görüntüler ki belli bir şeyin içinde yansımışlardı ve bu şey de benim kendi benimdi; ve bu ben’e, bu aynaya ne zaman bir şey sormaya kalksam bir hiçten, cam bir yüzeyin en üst katmanından başka bir şey olmadığını görmüştüm. İşte şimdi kalemimi bir kenara koyuyorum, yarın ya da bir başka gün devam etmek, daha doğrusu işe yeni baştan başlamak niyet ve umuduyla yapıyorum bunu; ne var ki niyet ve umudumun gerisinde, Doğu yolculuğunu öykülemek için duyduğum bütün o. önüne geçilmez istek ve dürtünün ardında ölümcül bir kuşku bekliyor. Morbio vadisinde Leo’yu ararken içime çöreklenen kuşkudur bu. Kuşku "Senin ' bu öykü öykülenebilir mi acaba?" sorusunu bana yöneltmekle kalmıyor, ayrıca şu soruyu soruyor: "Senin anlatacakların yaşanabilir şeyler miydi?" Anımsanacağı üzere dünya savaşında dövüşmüş, gerçekten anlatacak yeterince olay başından geçmiş ve olayların gerçekliği başkalarınca da onaylanmış. kişilerin bile bazen içine böyle bir kuşkunun düştüğünü gösteren örnekler bulunmaktadır.

3

Önceki yazdıklarımdan sonra düşünüp taşınarak niyetimin çevresinde dönüp dolandım, niyetimi gerçekleştirecek bir yol aradım hep. Ama bir çözüme ulaşamadım, hâlâ bir karmaşa önünde dikilmiş duruyorum. Ne var ki kendi kendime söz verdim, işin arkasını bırakmayacağım; kendi kendime bu sözü verir vermez de mutlu bir anımsama bir güneş ışını gibi kayıp geçti üzerimden. Benzer bir duygu, anımsadığıma göre o zaman da, Doğu yolculuğuna koyulduğumuzda da uyanmıştı yüreğimde: O zaman da imkânsız görünen bir işe kalkışmış, o zaman da karanlıkta, belli bir yön gözetmeden ilerlemeye çalışmıştık, en ufak bir umuttan yoksunduk, öyleyken girişimimizin tüm gerçekler ve olasılıklardan daha güçlü bir anlam taşıdığına ve yaptığımız şeyin zorunluluğuna olan inancımız kalplerimizde ışıl ışıl parıldamıştı. O zamanki duygunun esintisi bir ürperti gibi gezindi gönlümde ve bu mutlu ürperti anında yine aydınlandı her şey, yeniden olanaklı bir görünüm kazandı.

Iş nasıl bir seyir izlerse izlesin, karar verdim, niyetimi gerçekleştireceğim. Benim anlatıya gelmeyen öyküme on kez, yüz kez yeniden başlamam gerekse ve her defasında aynı uçurumu karşımda bulsam,her seferinde yeniden başlayacağım, dönüp dolaşıp yeniden koyulacağım işe. Belleğimdeki görüntüleri anlamlı bir bütün halinde biraraya getiremesem de, parça parça her birini elden geldiğince aslına sadakatle yazıya geçireceğim. Baktım ki hâlâ elimden geliyor, bizim o büyük günlerdeki ilk temel ilkeyi aklımda tutacağım hep: Asla hesap kitaba kaçmayacak, asla mantıksal nedenlerin beni yanıltmasına fırsat vermeyecek, inanç denilen şeye her zaman gerçek. denilen şeyden daha güçlü gözüyle bakacağım.

Ne yalan söyleyeyim, bu arada amacıma pratik ve mantıksal bir yoldan yaklaşmak için bir girişimde bulunmadım değil. Aynı kentte yaşadığımız, bir gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yapan bir çocukluk arkadaşımı gidip

gördüm, adı Lukas; dünya savaşına katıldı kendisi ve bu konuda çok okunan bir de kitap yazdı. Lukas beni güler yüzle karşıladı, anlaşılan eski bir okul arkadaşını yeniden gördüğüne sevinmişi. Lukas'la uzunca iki söyleşide bulundum.

Derdimin ne olduğunu anlatmaya çalıştım kendisine, bunu yaparken dolambaçlı yollara sapmaya hiç itibar etmedim. Büyük bir girişimde benim de rol aldığımı açıkça söyledim ona, kendisinin de duymuş olacağı gibi "Doğu yolculuğu"ydu bu, gizli bir cemiyetin düzenlediği bir seferdi, o zamanlar kamuoyunda bu büyük girişime ne isim verilmişse artık öyle bir şeydi. Ha evet, dedi Lukas gülümseyerek, ince bir alayla; elbette anımsıyordu bu olayı, kendisinin girip çıktığı dost çevresinde o tuhaf yolculuk belki biraz fazla saygısız davranılarak "çocuk haçlı seferi" diye nitelendirilmişti. Onun dost çevrelerinde bu girişim pek ciddiye alınmamış, mistik bir akıma ya da uluslararası kardeşliği sağlamaya yönelik bir harekete benzetilmişti, ama girişimimizin bazı başarılarını da büyük bir hayretle karşılamamış değillerdi.

Kafilenin Yukarı Suebya'dan alabildiğine büyük bir cesaretle geçişini, Bremgarten'de elde edilen zaferi, Tessin eyaletindeki Montag köyünün teslim alındığını işitip duygulanmış ve zaman zaman bizim bu girişimden acaba cumhuriyetçi bir politikanın hizmetinde yararlanılabilir mi diye düşünmüşlerdi. derken girişim fiyaskoyla sonuçlanmış, liderlerden birçoğu sonradan kendilerini geriye çekmiş, hatta bu işte rol aldıkları için sonradan şu ya bu şekilde utanç duyarak söz konusu girişimi bir daha akıllarına getirmek istememişlerdi. Doğu yolculuğuna ilişkin haberler giderek kıtlaşmış, birbiriyle daha şaşırtıcı bir şekilde çelişir olmuştu. Böylece zamanla savaş sonrasının diğer pek çok politik, dinsel ya da sanatsal nitelikli eksantrik girişimleri gibi bizim bu girişim de rafa kaldırılmıştı. Zaten o zamanlar pek çok peygamberin boy gösterdiği, pek çok gizli cemiyetin Messias'vari vaat ve iddialarla öne çıkarak sesini duyurduğu, ama sonra hiçbir iz eser bırakmadan sahneden çekilip gittiği bir dönem yaşanmıştı.

Güzel, Lukas'ın ne düşündüğü açıktı, babacan bir kuşku içeriyordu bu düşünce. Cemiyetin tarihiyle ilgili bazı şeyler duyup işitmelerine karşın Doğu yolculuğuna bizzat katılmamış diğer bütün kişiler de Lukas'ınkine benzer düşünceleri kafalarından geçiriyor olabilirdi. Lukas'ı fikrinden caydırmak önemli değildi benim için, ama yine de sözlerindeki hataları

düzeltmek için kendisine bazı bilgiler vermekten geri durmadım. Örneğin, bizim cemiyet hiç de savaş sonrası yıllarında ortaya çıkmış değildi, dünya tarihi boyunca bazen yeraltında olmasına karşın kesintisiz bir seyir halinde varlığını sürdüregelmişti; beri yandan dünya tarihinin bazı evreleri de bizim cemiyet tarihinin değişik etaplarından başka bir şey değildi, hem Zerdüş, Lao-Çe, Olaton, Xenophon, Pythagoras, Albertus Magnus, Don Kişot, Tristram Shandy, Novalis, Baudelaire bizim cemiyetin kurucuları ve kardeş üyeleri arasında bulunuyordu. Lukas, sözlerimi benim kendisinden beklediğim gibi bir gülümsemeyle karşıladı.

"Güzel", dedim bunun üzerine, "ben size akıl hocalığı yapmak için gelmedim buraya, amacım sizden bir şeyler öğrenmekti. Cemiyetin bir tarihi değilse bile (çok iyi hazırlanmış bütün bir bilginler ordusu bile bunun içinden pek çıkamaz), bizim kafilenin Doğu yolculuğunu sade bir şekilde kaleme almak yürekten arzuladığım şeydir. Ama bir türlü işin üstesinden gelemiyor, konunun yanına bile yaklaşma becerisini gösteremiyorum. Edebiyat alanındaki yeteneksizliğimden kaynaklanmıyor bu, sanırım bu yetenek var bende, sonra gözüm fazla yükseklerde de değil. Hayır, sorun şu: Bir zaman arkadaşlarımla birlikte yaşadığım gerçek artık ortada yok; bu gerçeğe ilişkin anılar şu an sahip olduğum en değerli ve canlı şeylerse de, bana işte öylesine uzakta, öylesine bir başka kumaştan dokunmuş şeyler, sanki başka yıldızlarda ve başka yüzyıllarda olup bitmiş şeyler gibi görünüyor ya da ateş nöbetlerindeki sayıklamalara benziyorlar."

"Bilirim bu durumu!" diye sesini yükseltti Lukas hararetle; söyleşimiz kendisini ancak şimdi İlgilendirmişe benziyordu. "Hem de o kadar iyi bilirim ki!

Bak dostum, söylediğinizin aynısı, savaştaki yaşantılarımla ilgili olarak benim de başıma geldi. Öyle sanıyordum ki savaşı artık enine boyuna tanıyorum, içimi dolduran görüntülerden adeta çatlayacak gibiydim, beynimdeki film şeridi binlerce kilometre uzunluğundaydı adeta. Ne var ki sandalyeyi çekip masaya oturur oturmaz, altımda sandalye, üstümde tavan, elimde kalem, masanın başına geçer geçmez, savaşta haritadan silinmiş köylerin, kökü kazınmış ormanların, ardı arkası kesilmeyen şiddetli ateş içinde sanki deprem oluyormuş gibi boy gösteren sarsıntıların, bayağılık ve büyüklüğün, korku ve yürekliliğin, parçalanmış- karınlar ve kafaların, ölüm korkusunun ve o acı alaycılığın içi içe geçerek oluşturduğu yumak, tümüyle tarifsiz denecek kadar uzaklara kayıverdi, hepsi düşlerde görülmüştü sanki,

hepsi bir bağlamdan yoksun, hepsi de akıl ermez şeylerdi. Ama biliyorsunuz, sonunda yazdım savaş kitabım ve şimdi çok okunan, üzerinde çok konuşulan bir kitap durumunda. Ama size şunu söyleyebilirim ki, benimki gibi böyle on kitap olsa, hepsi de benimkinden kat kat daha iyi ve daha güçlü kaleme alınmış on kitap, en hoşgörülü okuyucuya bile, bizzat yaşamamışsa, savaş konusunda bir fikir vermekten uzak kalacaktır. Ve savaşı yaşayan da fazla kimse yoktu. Ayrıca savaşa ‘katılanların’ hepsinin de savaşı ‘yaşadığı’ söylenemez asla. Hatta pek çok kişi savaşı gerçekten yaşamış olsa bile, sonradan onu unutmuştur. Belki de yaşantı açlığından sonra insandaki en güçlü açlık unutma açlığıdır."

Lukas sustu, düşlerde gezinen dalgın bir hali vardı, söyledikleri benim kendi deneyim ve düşünceleri mi doğrulamıştı.

Bir süre sonra ihtiyatla sordum: "Peki, öyleyken bir kitap yazmayı nasıl başardınız?" Daldığı düşüncelerden dönüp gelerek bir an kafasını toparlamaya çalıştı. "Bunu başardımsa, başarmam gerekiyordu onun için", diye yanıtladı sorumu. "Çünkü ya kitabı yazmam ya da umutsuzluk içinde yok olup gitmem gerekiyordu; kitabı yazmam beni hiçlikten, karmaşadan, canıma kıymaktan kurtaracak tek çıkış yoluydu. Ve onu yazarak esenliğe kavuştum. Kitap iyi yazılmış, kötü yazılmış fark etmiyordu. Kitabı kaleme alabilmemin bir nedeni, daha doğrusu asıl nedeni buydu. Bir başka nedeni de, onu yazarken okuyucuyu hiç düşünmeyerek yalnızca kendimi dikkate almamdı, olsa olsa bazen yakın bir savaş arkadaşımı düşündüğümü söyleyebilirim. Düşündüğüm arkadaşları da yaşayanlar değil, savaşta ölüp gidenler arasından seçiyordum. Kitabın yazılması sırasında ateşler içinde yanıp kavrulan bir hastadan ya da cinnet geçiren birinden farkım yoktu; vücutları delik. deşik, üç, dört ölüyle sarılmıştı çevrem. İşte kitap böyle doğdu"

Ve ansızın şu sözler çıktı ağzından Lukas’ın ve ilk söyleşimizin sonunu oluşturdu: "Bağışlayın, bu konuda. size daha fazla bir şey anlatacak durumda değilim. Yo, yo, tek bir sözcük bile söyleyemem daha fazla. Ne bunu yapabilirim ne de yapmak isterim."

Bunun üzerine beni odadan çıkıp gitmek zorunda bıraktı.

İkinci buluşmamızda da yine sakin ve serinkanlı bir hali vardı; yine önceki gibi hafif alaylı gülümsüyor, ama benim sorunu bu kez ciddiye alır ve çok iyi anlar görünüyordu. Bir iki tavsiyede bulundu bana, tavsiyelerin

de az buçuk yararım gördüğümü söyleyebilirim. Bu ikinci ve son söyleşimizin sonunda adeta laf arasında şöyle dedi:

"Bakın, dönüp dolaşıp uşak Leo olayına geliyorsunuz, bu da hoş bir şey değil, sanıyorum sizi yolunuzdan alıkoyan engellerden biri bu. Kendinizi kurtarın bu olaydan, Leo isminin bir sünger çekin üzerine, yoksa kafanızda bir saplantıya dönüşecek."

Kafada saplantı düşünceler olmaksızın bir kitap yazılamayacağını belirtecek oldum, ama Lukas söylediklerime kulak vermedi, hiç beklemediğim bir soru yönelterek birden korkuttu beni: "Gerçekten Leo muydu uşağın adı?"

Alnımda terler birikmişti.

"Tabii Leo'ydu", dedim. "Hiç kuşku yok Leo olduğuna."

"Adı mıydı Leo?"

Durakladım.

"Hayır... adı... adı... aklımdan çıktı adı, unuttum, Leo soyadıydı, hep Leo diye çağırırdık kendisini."

Ben sözümü henüz bitirmemiştim ki, Lukas masanın üzerinde duran kalın bir kitabı alarak sayfalarım karıştırmaya başladı. Akıl almaz bir çabuklukla aradığı yeri bulmuştu, parmağım açılmış sayfanın belli bir yerine bastırdı. Bir adres kitabıydı bu, parmağım bastırdığı yerde de Leo ismi yazıyordu.

"Tamam", dedi gülerek, "işte bir Leo size. Leo, Andreas, Seilergraben 69 a. Seyrek rastlanan bir isim; bakarsınız bu adam sizin Leo hakkında bir şeyler biliyordur. Gidin kendisine, belki aradığınız bilgileri size o verebilir. Benim vaktim kıt, bağışlayın lütfen, sizinle yeniden görüştüğüme sevindim."

Odadan çıktım, şaşkınlıktan ve heyecandan sallanarak kapıyı ardımdan kapadım. Haklıydı, kendisiyle işim kalmamıştı artık.

Hemen aynı gün Seilergraben sokağına yollandım, arayıp buldum evi, Andreas Leo'yu sordum. Üçüncü katta bir odada kalıyormuş, akşamları ve pazarları bazen evde oluyor, gündüzleri çalışmaya gidiyormuş. Mesleğini öğrenmek istedim. Belli bir mesleği yokmuş; manikürden, pedikürden, masaj işinden anlıyor, çeşitli hastalıklara karşı merhemler, şifalı otlardan ilaçlar hazırlıyormuş; işlerin kesat olduğu zamanlarda bazen köpek

terbiyeciliği ve köpek kuaförlüğü yaparmış. Bunun üzerine yine çekip gittim, bu adamla hiç görüşüp konuşmasam daha iyi olur dedim kendi kendime ya da niyetimden kendisine hiç söz açmayacaktım. Beri yandan adamın nasıl biri olduğunu da hayli merak ediyordum. Bu yüzden sonraki günlerde sık sık gezintilere çıkarak evi gözetleyip durdum. Bugün de yine kalkıp gideceğim, çünkü şimdiye kadar Andreas Leo'yu görmek kısmet olmadı.

Tanrım, bütün bu iş umutsuzluğa sürüklüyor, beri yandan mutlu kılıyor beni ya da en azından bana heyecan veriyor, bir merak duygusu uyandırıyor içimde, yaşamımı yine önemli kılıyor, bütün bunların da hayli eksikliğini çektim son zamanda.

İnsanların bütün yaptıklarım bencil içgüdülere dayandıran hekim ve psikologlar belki de haklıdır. Gerçi ömür boyu bir davaya hizmet eden, rahat ve esenliğini bir yana bırakıp kendini belli bir amaca adayan kimsenin, köle ya da silah ticareti yapıp gel keyfim gel bir. hayat sürenlerle bir tutulmasını aklım almıyor hiç. Ama söz konusu savın sahibi bir psikologla tartışmaya göreyim, hemen pes edip düşüncemden cayacağım kuşkusuzdur; psikologlar öyle kimselerdir ki, her zaman karşılarındakini mat ederler. Ne yapayım, haklıysalar haklıdırlar. O zaman benim iyi ve güzel gözüyle bakıp uğrunda çeşitli özverilerde bulunduğum. her şey, yalnızca içimde yaşattığım büyük bir istekten kaynaklanmış olur. Doğu'ya yolculuğun öyküsü gibi bir şeyi kaleme alma planımın temelinde yatan bencillik her geçen gün daha bir belirginlikle gözüme çarpıyor; ilkin bana öyle gelmişti ki, sanki böylelikle soylu bir davanın hizmetinde meşakkatli bir çalışmaya soyunuyorum; gel gelelim söz konusu yolculuğu öykülemeyi tasarlamakla Lukas'ın savaş üzerine yazdığı kitaptakinden hiç de değişik bir amaç gütmediğimi gördüm zamanla, yani yeniden bir anlamla donatarak yaşamımı düze çıkarmak istiyorum.

Ah, bu konuda izlemem gereken yolu bir görebil- sem! Bir tek adım olsun ileriye gidebilsem bulunduğum yerden!

"Leo isminin bir sünger çekin üzerine, kendinizi Leo'dan özgür kılmaya bakın!" demişti Lukas. Düşünmeyin, yemeyin içmeyin, bir sünger çekin bunların üzerinden demekle aynı şeydi bu.

Aziz Tanrım, biraz yardım et bana ne olur!

4

Şu anda her şey yine değişik bir görünüm kazandı, benim davaya yararı mı dokundu bunun, zararı mı, henüz bildiğim yok. Ama bir olay geçti başımdan, hiç ummadığım bir şeyle karşılaştım - ama hayır, gerçekte beklemiş değil miydim böyle bir olayı, önceden sezmiş, günün birinde çıkıp geleceği umudunu beslemiş değil miydim, beri yandan bir o kadar da korkutmamış mıydı beni bu düşünce? Evet, böyle olmuştu. Öyleyken yeterince olağanüstü, yeterince olasılıkdışı niteliğini koruyor olay.

Pek çok kez, belki yirmi defa, hatta belki daha çok, bana uygun görünen saatlerde Seilergraben sokağına yollanmış. pek çok kez 69 a numaralı evin önünden aheste aheste yürüyerek geçmiştim. Son geçişlerimde kafamda şu düşünce vardı: "Bundan sonra bir defa daha denerim, baktım yine sonuç yok, artık hiç uğramam buralara." Gel gör ki, ileride de çıkıp çıkıp geldim boyuna ve önceki akşam İsteğim gerçekleşti. Oh, nasıl gerçekleşti hem!

Gri yeşil sıvasındaki tüm çatlak ve yarıkları artık ezberlediğim eve yaklaşmıştım ki, yukardaki pencerelerin birinden- kopup gelen bir melodi çalındı kulağıma, küçük bir aryanın ya da bir dans müziğinin, bir. moda şarkının ıslıkla öttürülen melodisiydi. Melodiyi çıkaramamıştım, ama kulak kabartıp dinledim, sesler bir şey çağrıştırdı bana, derken beleğimde bir anının uykunun kollarından kendini kurtarmaya çalıştığım duyumsadım. Sıradan bir melodiydi,ama ıslıkla üflenen olağanüstü tatlılıkta, hoş ve hafif sesler içeriyordu, kuş cıvıltısı gibi alabildiğine temiz, iç açıcı ve doğal yankılanan sesler. Oracıkta dikilmiş dinliyordum, büyülenmiş gibiydim, içimde bir şeyin tuhaf dürtüsünü hissediyor, ama hiçbir şey düşünemiyordum. Aklımdan geçen tek şey vardı belki, o da böyle ustalıklı ıslık çalabilen birinin pek mutlu ve pek sevimli bir kişi olması gerektiğiydi. Dakikalarca bulunduğum yere çivilenmiş gibi kımıldamadan melodiye kulak verdim. Yanımdan avurtları çökmüş, yüzünde hastalık okunan bir adam geçti; beni orada dikiliyor görünce kendisi de durup melodiye kulak

kabarttı, bir an sonra yoluna devam ederken anlayışlı bir bakışla bana bakıp gülümsedi, uzağı gören güzelim kocamış bakışı şöyle diyordu adeta: "Islıkla çalınan bu melodiyi dinlemezlik etme dostum, her Tanrının günü işitilen bir melodi değil çünkü." Yaşlı adamın bakışı ruhumu aydınlatmıştı, onun bir süre sonra yanımdan ayrılıp gitmesine üzüldüm. Ama o anda ıslığın isteklerimin tümüyle gerçekleştiği anlamına geldiğini, ıslığı öttürenin mutlaka Leo olacağını birden sezmiştim.

Hava kararmaya başlamıştı, ama pencerelerin hiçbirinde yakılan bir ışık yoktu henüz. O naif çeşitlemeleriyle melodi son bulmuş, yerini bir sessizliğe bırakmıştı. "Şimdi Leo yukarıda ışığı yakacaktır", diye geçirdim İçimden, ama pencereler eskisi gibi karanlık kaldı. Derken yukarıda açılan bir kapının gürültüsü geldi kulağıma, az sonra merdivenlerden inen ayak sesleri işittim, cümle kapısı usulcacık aralanıp biri dışarı çıktı, yürüyüşü de tıpkı ıslık çalışına benziyordu: hafif, oyunsu, gergin, sağlıklı ve genç adımlar. ileride yürüyüp giden bu adam kısa boylu, zayıf biriydi, başı çıplaktı ve birden içimdeki duygu kesinlikle tanıdı kendisini: Leo idi bu, adres kitabındaki Leo değil, asıl Leo'nun ta kendisiydi, bizim yol arkadaşımız ve uşağımız Leo, on yıl, hatta daha fazla bir zaman önce ortadan sır olarak bizi işte öylesine üzüntüye ve hayrete boğan Leo. İlk sevinç ve şaşkınlık anında nerdeyse kendisine seslenecek oldum. Ve birden onun ıslığım bir zaman bizim Doğu yolculuğu sırasında da pek çok kez işittiğimi anımsadım. Tıpkı bir zamanki ıslıktı, ama yine de hayli şaşırtıcı şekilde değişik. bir yankılanışı vardı! Ansızın bıçak saplanır gibi bir acı duydum yüreğimde: O vakitten bu yana nasıl da değişmişti her şey, gökyüzü, hava, mevsimler, düşler, uykular, gündüzler ve geceler nasıl da değişmişti! Birinin aşina ıslık sesi, aşina adımlarının ritmi, yalnızca elden çıkıp gitmiş bir zamanı bana amınsatımakla kalmayıp ruhumu bütün derinliğiyle etkileyebildiğine, böylesine içimi rahatlatıp bana bu kadar acı verebildiğine göre, her şey benim için ne kadar köklü, ne kadar korkunç şekilde değişmiş olmalıydı.

Adam yanı başımdan geçip gitti, yakası açık mavi bir gömlekten dışarı taşan çıplak boynunun üzerinde çıplak başım esneklik ve neşeyle taşıyordu. Adamın şirin ve şen vücudu, akşamın karanlığına bürünmüş sokaktan bir yel gibi eserek indi aşağı, ayaklarında. ince sandallar ya da spor ayakkabılarıyla, pek ses çıkarmadan. Peşinden yürüdüm, belli bir niyet yoktu kafamda, ama onun peşine takılmadan da nasıl durabilirdim. Sokaktan indi aşağı, hafif, zahmetsiz ve zinde niteliğine karşın adımlarının

yine de akşama özgü bir havası vardı, yavaş yavaş çöken karanlık gibi yankılanıyordu tıpkı, içinde yaşanılan saatle, kentin göbeğinden gelen boğuk seslerle, ortalığı aydınlatmaya başlamış ilk sokak lambalarının loş ışığıyla dosttu, birlik beraberlik içindeydi.

Derken St. Paul Kapısı’nın yanı başındaki parkların içine saptı, yüksek ve yuvarlak çalılıklar arasında gözden kayboldu. Onu elimden kaçırmamak için acele ettim, az sonra yemden gördüm onu, leylaklar ve akasyalar arasında aheste aheste yürüyordu. Küçük ağaçlık içinde yol iki dönemeç yaparak kıvrıla kıvrıla ilerliyor, çimenlerin kenarında birkaç bank göze çarpıyordu. Ağaçların altı şimdiden koyu karanlığa bürünmüştü. Leo ilk sıranın önünden geçti, sırada bir sevgili çifti oturuyordu, ama bir ilerki sıra boştu, Leo banka oturup arkasına yaslandı, başım arkaya atıp gözlerini kaldırarak bir süre dallar ve yapraklarla bulutlara baktı. Sonra ceketinin cebinden küçük ve yuvarlak bir kutu çıkardı, beyaz teneke kutuyu yanı başına, sıranın üzerine koydu, kapağını döndürüp açtı; içinden parmaklarıyla usul usul bir şeyler alıp ağzına sokuyor, iştahla yiyordu. Bense bu arada ağaçlığın girişinde bir aşağı bir yukarı gezinmiştim; derken Leo’nun oturduğu banka yaklaştım, bir ucuna da ben iliştim. Başını kaldırıp parlak gri gözleriyle yüzüme baktı Leo, ardından yemeğini yemeye devam etti. Kurumuş meyveler, birkaç erik, ortadan ikiye bölünmüş kayısılar. İki parmağıyla birbiri ardından bunları alıyor, her aldığım ağzına sokarak uzun uzun ve tadına vara vara çiğniyordu. Son kalan parçayı da ağzına atıp yiyene kadar hayli zaman geçmişti. Kapağım yeniden kapayıp kutuyu cebine soktuktan sonra arkasına yaslandı, bacaklarım uzatabildiği kadar ileri uzattı; o anda gözüme ilişti, bez ayakkabılarının tabanları iptendi.

"Bu gece yağmur yağacak”, dedi ansızın; kendi kendine mi konuştuğunu, yoksa bunu bana mı söylediğini kestiremedim.

Biraz ürkek, sıkılgan: "Olabilir", diye yanıtladım; boyum bosumdan ve yürüyüşümden şimdiye kadar kim olduğumu çıkaramamış olsa bile, belki -daha doğrusu ben kesinlikle bekliyordum bunu- beni şimdi sesimden tanıyacaktı.

Ama ne gezer, beni tanımadı, sesimden de çıkaramadı kim olduğumu. Bu her ne kadar benim başlangıçtaki isteğime uygun düşen bir şey olmuşsa da, yine de derin bir düş kırıklığına kapılmaktan kendimi alamadım. Beni tanımamıştı. Leo, kendisi aradan geçen on yıl içinde aynı kalmış, görünürde

hiç değişmemişti; oysa bende durum tamamen farklıydı, acınacak kadar farklı.

"Ne kadar da güzel ıslık çalıyorsunuz", dedim: "Az önce kulağıma çalındı, karşıda Seilergraben sokağında. Doğrusu bayıldım. Anlayacağınız, eskiden ben de müzisyendim."

"Müzisyen mi?" diye sordu Leo nazik. "Güzel bir meslek. Peki şimdi bıraktınız mı müzikle uğraşmayı?"

"Evet, geçici bir süre. Kemanımı bile sattım."

"Öyle mi? Yazık! Sıkıntıda mısınız? Diyeceğim karnınız aç mı? Evde yiyecek bir şeyler olacak, ayrıca cebimde birkaç mark var."

"Hayır, hayır”, diye yanıtladım çarçabuk. "Söylemek istediğim bu değildi. Maddi durumuma diyecek yok, ihtiyacım olandan fazlasına sahibim. Ama çok teşekkür ederim, beni yemeğe davet etmeniz büyük bir incelik doğrusu. Sizin gibi nazik insanlara öyle pek sık rastlanmıyor."

"Sahi ini? Eh, olabilir. İnsanlar farklıdır birbirinden, çokluk da pek tuhaftırlar. Siz de tuhaf birine benziyorsunuz."

"Ben mi? Ne bakımdan?"

"Şey, yeterince paranız var, öyleyken kemanıma elden çıkarıyorsunuz. Yoksa müzikle uğraşmaktan artık zevk almıyor musunuz?"

"Zevk almaz mıyım hiç. Ama işte bazen öyle oluyor ki, insan önceden sevdiği bir şeyi derken sevmemeye başlıyor. Bazen işte satabiliyor kemanını ya da duvara vurup parçalıyor; bazen bir ressam yaptığı bütün resimleri bir gün gelip ateşe veriyor. Bu gibi şeyler hiç kulağınıza gelmedi mi sizin?"

"Evet, geldi kuşkusuz. Böyle bir şey söz konusu kişinin umutsuzluğa kapıldığını gösterir. Olur bazen. Örneğin ben de iki kişi tamdım, kendi elleriyle canlarına kıydılar. Kafasız insanlar vardır, acımamak elde değildir bunlara. Ne yaparsınız ki bazı kimselere yardım elinizi uzatmak imkânsızdır. Peki, artık kemanınız olmadığına göre şimdi neyle uğraşıyorsunuz?"

"Ne olursa. Aslında fazla bir şey yaptığım yok, genç sayılmam, üstelik sık sık hastalanırım. İyi ama, ne diye hep bu kemanın sözünü ediyorsunuz? Sanırım o kadar önemli bir şey değil."

"Kemanın sözünü etmek mi? Kral Davut aklıma geldi de."

"Kral Davut mu? Kral Davut'un bu işle ne ilgisi var?"

"O da müzikle uğraşıyordu. Daha pek küçük yaşta Kral Saul'un müzisyenliğini yaptı, cam sıkıldıkça neşelendirdi, yüzünü güldürdü kralın. İleride de kendisi kral oldu, yüreği tasa ve kaygılarla dolu büyük bir kral, binbir neşe, binbir kahırlar içinde. Bir taç taşıdı başında, savaşlar yaptı ve daha bir sürü işleri gerçekleştirdi, beri yandan gerçek anlamda kötü kimi eylemlere de kalkıştı ve ünü dünyayı tuttu. Ama onun yaşamım düşündüm mü, bu yaşamda hepsinden güzel bulduğum şey harpıyla genç. Davut'tur, zavallı Saul'a harpıyla müzik yapmasıdır. Yazık ki kral oldu sonunda. Müzisyenken çok daha mutlu, çok daha sevimliydi."

"Kuşkusuz", diye sesimi yükselttim ben sabırsızlıkla. "Kuşkusuz o zaman daha genç, daha sevimli, daha mutlu biriydi. Ama insan dünya durdukça genç kalamıyor ki! Davut da müzisyen olarak kalsaydı bile yine yaşlanmaktan, çirkinleşmekten, yüreği tasayla dolup taşmaktan yakayı kurtaramayacaktı. Oysa müzisyenlikten el çekmekle e yüce Davut'luk makamına ulaştı, büyük işleri başardı ve mezmurları kaleme aldı. Yaşam yalnızca bir oyun değildir sanırım."

Derken doğrulup kalktı Leo ve selam verip gitmek istedi.

"Gece bastırıyor", dedi, "çok geçmeden de yağmur yağacağa benzer. Davut'un yaptığı büyük işlerden aklımda fazla bir şey kalmadı; sonra, yaptıklarının büyük işler olup olmadığım da pek bildiğim yok artık. Ne yalan söyleyeyim, yazdığı mezmurlar konusunda da fazla bir şey bilmiyorum, bunlar için şöyledir ya da böyledir diyemem. Ama yaşamın yalnızca bir oyun olmadığım bana kanıtlayacak bir Davut da bilmiyorum doğrusu. Bana göre tastamam öyledir yaşam, güzel ve mutluysa bir oyundur. Elbet, oyundan başka akla gelebilecek her şeye dönüştürülebilir, bir görev, bir savaş ya da bir hapishane, yapılabilir örneğin, ama bu onu daha sevimli kılmaz. Hoşça kalın, sizi tanıdığıma sevindim."

Leo hafif, özenli ve babacan yürüyüşüyle yürüyüp gitti. Bu tuhaf ve sevimli insan tam gözden kaybolmak üzereydi ki birden tüm serinkanlılığımı yitirdim, kendimi tutamayarak bir çaresizlik içinde peşinden seğirttim, yalvaran bir kalple arkasından seslendim: "Leo! Leo! Leo'sunuz siz. Beni tanımadınız mı? Sizinle aynı cemiyetin kardeş üyeleriydik ve hâlâ da öyleyiz. Her ikimiz de birlikte Doğu yolculuğuna katılmamış mıydık? Beni gerçekten unuttunuz mu, Leo? Taht bekçileri,

Klingsor ve Goldmund, Bremgarten'deki şenlik, Morbio Inferiore'deki geçit gerçekten çıkıp gitti mi aklınızdan? Leo, lütfen acıyınız bana!"

Korktuğum gibi soluğu kaçmakta almadı Leo, ama dönmedi de, aheste aheste yürümesini sürdürdü, sanki söylediklerimi hiç işitmemişti, kendisine yetişebilmem için bana zaman tamdı, kendisiyle yan yana yürümeme ses çıkarmaz göründü.

"Bu ne üzüntü, bu ne telaş böyle", dedi beni yatıştırmaya çalışarak, "hoş bir şey değil doğrusu, çirkinleştirir, hasta yapar adamı. Çok yavaş adımlarla yürüyelim, insanı sakinleştirmek için bire birdir. Ve birkaç yağmur damlası... harikulade, değil mi? Havadan kolonya dökülür gibi."

"Lee", dedim yakaran bir sesle, "lütfen acıyın bana! Sadece tek bir şey söyleyin: Beni tanıdınız mı?"

"İşte böyle", dedi beni yatıştırmaya çalışarak; hâlâ hasta ya da sarhoşbiriymişim gibi benimle konuşuyordu. "Şimdi geçer, telaşlandınız biraz, o kadar. Sizi tamdım mı? Bakın, kim bir başkasını, hatta yalnızca kendi kendisini tanır? Bana gelince, dostum, hiç de insan sarrafı sayılmam. İnsanları tanımak merak ettiğim bir konu değildir. Köpekleri, bakın, onları çok iyi tanırım, kuşları da ayrıca, kedileri de. Ama sizi tanıdığımı gerçekten söyleyemem, Sayın Bay."

"Ama siz bizim cemiyetin bir üyesisiniz! Bir zaman Doğu'ya yaptığımız yolculuğa siz de katılmıştınız!"

"Ben hep yolculuk üzreyim, Sayın Bay; her zaman da cemiyet üyesiyim. Cemiyete o kadar çok girip çıkan var ki, insan birini tanıdığını sanıyor, ama tanımadığımı anlıyor sonradan. Köpeklerde çok daha basittir iş. Dikkat edin şimdi, bir dakika durun yerinizde."

Beni bu sözlerle uyararak parmağım havaya kaldırdı. Bahçeler içinden geçen, yukarıdan ince ince inen nemin giderek örttüğü bir yolda dikiliyorduk. Leo dudaklarım sivriltip uzayıp giden, titreşimlerle ilerleyen alçak perdeden bir ıslık öttürdü, iri bir kurt köpeği çalılar içinden sıçraya sıçraya geldi, hemen önümüzde, yanı başında dikildiğimiz çitin arkasında sevinçten hafifçe uluyarak parmaklığa sırtım dayadığım, çitin direk ve elleri arasından Leo'nun parmaklarının kendisini okşamasına imkan vermek istediğim görerek irkildim. Güçlü hayvanın gözleri açık yeşil parıldıyordu, bakışları bana rastladıkça uzaklardan gelen bir gökgürultüsü gibi boğazının derinliklerinden işitilir işitilmez bir homurtu yükseliyordu.

"Bu, kurt köpeği Necker'dir", diyerek hayvanı bana tanıttı Leo, "çok iyi dostuz kendisiyle." Ardından köpeğe dönerek: "Necker, buradaki bay eskiden keman çalan biridir, sakın ona bir şey yapayım deme, havlamam da istemiyorum!" diye ekledi.

Çitin önünde dikiliyorduk. Leo parmaklıklar arasından soktuğu elini köpeğin ıslak tüylerinde okşayarak gezdirdi. Doğrusu güzel bir sahneydi, Leo'nun hayvanla dostluğundan ve gece vakti onu selamlayıp sevindirmesinden pek hoşlandım. Ama beri yandan Leo'nun bu köpekle, belki de pek çok, hatta belki semtteki bütün köpeklerle dost oluşu, oysa kendisini bana yabancı hissedişi bana içler acısı, pek katlanmayacak bir şey göründü. Benim yalvarıp yakararak, onurumu ayaklar altına alarak elde etmeye çalıştığım dostluk ve güvenini, Leo yalnızca bu köpek Necker'e değil, hayvanların hepsine, her yağmur damlasına, ayak bastığı her toprak parçasına adamış görünüyordu; adeta sürekli veren biriydi Leo, çevresiyle her. zaman akıp duran, kabarıp coşan bir ilişki, bir birlik ve beraberlik içindeydi, her şeyi tanıyor, her şey tarafından tanınıp seviliyordu. Onu yalnızca bana ulaştıracak bir yol yoktu arada, kendisini işte öylesine seven ve kendisine öylesine gereksinim duyan yalnızca beni bırakmıştı bir kenara; bana yadırgama ve soğuklukla bakıyor, gönlünü açmaya yanaşmıyordu, beni belleğinden silip atmıştı.

Yavaş yavaş yürümeye koyulduk, kurt köpeğinin sevgi ve sevinç ifade eden alçak perdeden keyifli sesleri çitin arkasından bize eşlik etti, ama benden duyduğu hoşnutsuzluğu unutmamıştı, çünkü savunma ve düşmanlık taşan hırlamaları Leo'nun hatırı için pek çok kez hançeresinde tutup açığa vurmamıştı.

"Bağışlayın", diye yeniden başladım söze, "size askıntı oluyor, zamanınızı alıyorum. Oysa siz kuşkusuz eve gidip yatmak istiyorsunuzdur."

"Oh, nerden çıkarıyorsunuz bunu?" diyerek gülümsedi Leo. "Bir gece de böyle aheste aheste gezip dolaşayım bırakın. Zamanım var, istiyorum da bunu. Tabii size fazla gelmiyorsa."

Bu sözler öylece çıkıvermişti ağzından, hayli içtenlikli ve kuşkusuz art niyetten uzak sözlerdi. Ama bunları işitir işitmez, birden kafamın içine ve tüm eklem yerlerimin derinliklerine ne müthiş bir yorgunluğun yuvalanmış olduğunu hissettim, bu yararsız ve benim için yüz kızartıcı gece yolculuğunda adımlarımı enikonu zorlukla atıyordum.

"Haklısınız", dedim yenilgiyi kabullenmiş, "hayli yorgun düşmüşüm, ancak şimdi fark ettim. Hem gece vakti yağmurda dolaşıp başkalarına yük olmanın anlamı yok."

"Nasıl isterseniz", diye yanıtladı Leo nazikçe.

"Ah, Bay Leo, bir zaman cemiyetimizin düzenlediği Doğu yolculuğunda benimle böyle konuşmamıştınız. Gerçekten unuttunuz mu hepsini?... Eh, ne yapsam boş, sizi daha fazla tutmayayım. iyi geceler."

Leo, karanlıkta bir anda gözden kaybolmuş, ben tek başıma geride kalmıştım, aptal aptal, adeta beynimden vurulmuş. Kaybetmiştim oyunu, Leo beni tanımıyor, tanımak istemiyordu, benimle alay edip eğlenmişti.

Aynı yoldan döndüm geriye, çitin arkasında Necker kudurmuşçasına havlıyordu. Yaz gecesinin nemli sıcağına karşın yorgunluktan, üzüntüden ve yalnızlıktan üşüyordum.

Geçmiş yıllarda da benzeri anlar yaşamıştım. Ama o vakitler bu gibi çaresizlik nöbetlerinde öyle sanmıştım ki, yolumu kaybetmiş, gide gide dünyanın bir ucuna gelmişim ve bundan böyle yapılacak tek şey kalmış, benim için: Ruhumdaki son özlemin peşine takılıp dünyamn ucundan kendimi boşluğa bırakmak, ölümün kucağına atmak. Sonradan çaresizlik nöbetleri sık sık yinelenmişse de canıma kıymamı isteyen içimdeki güçlü dürtü bir değişiklik geçirmiş, nerdeyse sönüp gitmişti, "ölüm" artık benim için bir hiçlik, bir boşluk, bir olumsuzlama anlamım taşımaktan çıkmıştı. Beri yandan, bir sürü başka şey de değişmişti bu arada. Umutsuzluk nöbetlerini şiddetli bedensel ağrılar gibi algılamaya başlamıştım. İnsan nasıl katlanırsa bu ağrılara, sızlanarak ya da inatla karşı koyarak, ağrıların şişip kabardığım, artıp güçlendiğini nasıl hissederse, onların daha nereye varacağım, daha ne kadar şiddetleneceğini düşünüp nasıl bazen ateş püskürür, bazen alaylı bir merak duyarsa, onun gibi tıpkı.

Başarısız kalmış Doğu yolculuğundan tek başıma döndüm döneli giderek değerini ve cesaretini yitiren düş kırıklığına uğramış yaşamımım tüm çile ve kahrı, kendime ve yeteneklerime duyduğum tüm inançsızlık, bir zaman yaşadığım olumlu ve görkemli günlere karşı beslediğim gıpta ve pişmanlık karışımı özlem içimde büyüyerek ağrıya dönüşüyor, bir ağaç, bir dağ gibi yükseliyordu; hepsi de şimdi beni bekleyen ödevle, Doğu yolculuğunun ve cemiyetin kaleme almaya başladığım öyküsüyle ilgiliydi. Bu işte kazanacağım başarıya arzu edilmeye layık ya da değerli bir şey gözüyle bakmaz olmuştum. Bana artık değerli görünen şey bir umuttu yalnız;

çalışarak, o yüce dönemin anısını belleğimde canlandırmaya uğraşarak kendi kendimi arıtıp yüceltme, cemiyetle ve bir zaman yaşadıklarımla yeniden bağlantı kurma umuduydu.

Eve dönüp ışığı yaktım, ıslak giysilerimle, şapkamı çıkarmadan masaya geçip bir mektup kaleme aldım; şikâyet, pişmanlık, yakarı ve rica dolu on, on iki, derken yirmi sayfa doldurdum. İçinde bulunduğum güç durumu anlattım ona, bir zaman birlikte yaşadığımız olayları, bir zamanki ortak dostlarımızı kendisine anımsatmaya çalıştım. Soylu girişimimin başarısız kalmasına yol açmış o ardı arkası kesilmeyen şeytani güçlüklerden yakındım. Üzerimdeki yorgunluk gitmişti; oturmuş, harıl harıl yazıyordum. Tüm güçlüklere karşın, diye yazdım, cemiyetin gizlerinden bir tekini açığa vurmaktansa başıma gelebilecek en büyük belaları göğüslemeye razıydım. Ama işin peşini bırakmayıp her şeye karşın eserimi tamamlamaya çalışacak, Doğu yolculuğunun anısını belleklerde tazeleyip cemiyeti ululayacaktım. Adeta bir ateş nöbeti içinde acele çiziktirilmiş harflerle, aklım başımdan gitmiş, inançsız, doldurup duruyordum sayfaları; yakınmalar, şikayetler, kendimi suçlamalar kırık bir testiden dökülen su gibi içimden akıp geliyordu, bir yanıt alacağım umudundan uzak, yalnızca içimi boşaltmak dürtüsüyle yazıp duruyordum. Hemen o gece karmakarışık, kalın mektubu götürüp en yakın posta kutusuna attım. Dönüp gelerek -nerdeyse şafak sökmek üzereydi- ışığı söndürdüm, salonun yanı başındaki küçük bölmeye girip yattım. Hemen gözlerim kapandı; deliksiz, uzun bir uyku uyudum.

5

Ertesi sabah, gece pek çok kez uyanıp uyuduktan sonra başımda ağrılar, ama dinlenmiş olarak gözlerimi açıp kendime geldiğimde, Leo salonda oturmuş beni bekliyordu; onu oturmuş bekler görmek alabildiğine büyük bir sürpriz oldu benim için, beni sevince boğdu. Beri yandan şaşırıp bocalamıştım. Leo bir sandalyenin kenarına ilişmişti, çök uzun bir süredir uyanmamı beklemişe benziyordu.

"Leo", diye yükselttim sesimi, "demek geldiniz?"

"Beni size yolladılar", diye yanıtladı Leo. "Cemiyetin isteği anlayacağınız. Siz bu konuda bana bir mektup yolladınız ya; ben de işte mektubu cemiyetin üst makamlarına ilettim. Başkan sizi bekliyor. Gidebilir miyiz artık."

Afallamış, çarçabuk iskarpinlerimi ayaklarıma geçirdim. Derlenip toparlanmamış masanın geceden kalma dağınık ve düzensiz bir hali vardı. Saatler öncesi bu masada içim endişeyle dolup taşarak harıl harıl neler yazdığımı o anda anımsayamadım. Ama öyle görülüyor ki boşuna olmamıştı yazdıklarım. Bir şeyin gerçekleşmesini sağlamıştım: Leo çıkıp gelmişti.

Leo’nun sözlerindeki içeriği o anda kavradım ansızın. Demek bir "cemiyet" vardı henüz, hakkında çoktandır hiçbir şey bilmediğim bir cemiyet; bensiz varlığım sürdürüyor, bana artık bir üyesi gözüyle bakmıyordu. Bir "cemiyet" vardı hâlâ, bir cemiyet başkanı, cemiyetin üst yöneticileri vardı ve gelmem için haber yollamışlardı bana. Leo’dan haberi işitir işitmez bir sıcak bir soğuk sular döküldü başımdan aşağı. Aylar ve haftalar var ki bu kentte yaşamış, cemiyetle ve Doğu yolculuğuyla ilgili notlar kaleme almakla vakit geçirmiş, cemiyetten geriye kalan bir şeyler var mı, yok mu, varsa bu kalıntılar nerededir, yoksa ben cemiyetten en son kalan kişi miyim, hiçbir şey bilememiştim bu konuda. Hatta ne yalan

söyleyeyim, öyle saatler olmuştu ki, cemiyetin ve benim cemiyete üyeliğimin gerçekliğinden bile kuşkuya düşmüştüm. Şimdi ise Leo oracıkta dikiliyordu; cemiyet tarafından yollanmış, beni alıp götürmeye gelmişti. Beni anımsamışlardı demek, beni çağırıyorlardı, anlatacaklarımı dinleyecek, belki de benden hesap soracaklardı. İyi ya, hazırdım ben. Cemiyete ihanette bulunmadığımı kanıtlamaya hazır, benden istenileni yapmaya hazırdım. Cemiyetin üst yöneticileri ister beni cezalandırsın, ister bağışlasınlardı, her ne yaparlarsa sineye çekmeye, ne derlerse yapmaya önceden hazırlamıştım kendimi.

Derken yola koyulduk, Leo önden gidiyordu; onu ve yürüyüşünü gördükçe ne iyi, ne kusursuz bir uşak olduğunu düşünüp yine yıllar önceki gibi kendisine hayranlık duymadan edemedim. Esnek ve sabırlı adımlarla sokaklar içinden seğirtiyor, önden gidip bana yol gösteriyordu; tümüyle kılavuz kesilmişti, görevinin tümüyle bir hizmetkârıydı, gözü işten başka bir şey görmüyordu. Ama yine de benim sabrımı az buz sınamadan geçirmediği söylenemezdi. Cemiyet beni çağırtmıştı, cemiyetin başkam beni bekliyordu, durumum hayli nazikti, gelecekteki yaşamım bir karara bağlanacaktı, geçmişteki tüm yaşamım bir anlama kavuşacak ya da anlamım tümüyle yitirecekti. Meraktan, sevinçten, korkudan ve insanı soluksuz bırakan bir bungunluktan çatlayacak gibiydim. Leo'nun izlediği yol bana nerdeyse katlanılamayacak kadar uzun geldi, çünkü iki saati aşkın süredir peşinden yürüyüp duruyordum çaresiz; hayli tuhaf ve bana alabildiğine kapris eseri görünen dolambaçlı yollar izliyorduk. İki kez bir kilisenin önünde durdu Leo, içeri girip dua etti, ben de hayli bir süre dışarıda bekledim. Bir defasında da eski Belediye Sarayının önünde temaşa ve istiğraka daldı, bana sonsuz gibi gelen bir süre dikildi öylece, Belediye Sarayı'nın on beşinci yüzyılda cemiyetin ünlü bir üyesi tarafından inşa ettirildiğini anlattı. İşine düşkün ve amacından şaşmaz yürüyüşüne karşın dolambaçlı yollar izlemesi, sağa sola sapması, daireler çizerek gideceğimiz yere doğru ilerlemesi karşısında aklım iyice karıştı. Bütün bir öğle öncesi geride bıraktığımız yolu . bir çeyrek saatte pekâlâ alabilirdik.

Sonunda Leo beni kent dışındaki semtlerin birinde uykulu bir sokaktan içeri soktu; kocaman sessiz bir binadan içeri girdik, dışarıdan bina geniş bir devlet dairesi ya da bir müze gibi görünüyordu. İlkin kimseler yoktu ortalıkta, koridorlar ve merdiven sahanlıkları boş boş esneyip duruyor, ayak seslerimizle güm güm ötüyordu. Leo koridorlarda, merdivenlerde ve hollerde bizim gireceğimiz salonu aramaya koyuldu. Bir defasında yüksek

bir kapıyı sakınarak açtı; içerisi tıka basa dolu bir ressam atölyesiydi burası, bir sehpanın önünde gömleğinin kollarım çemirlemiş, Ressam Klingsor dikiliyordu. Tanrım, kaç yıl olmuştu bu sevimli yüzü görmeyeli. Ama Klingsor'a selam vermeyi göze alamadım, zamanı değildi henüz, beni bekliyorlardı, beni yüce başkanın huzuruna davet etmişlerdi. Klingsor pek dikkat etmedi bize, başıyla Leo'yu selamladı, beni görmemiş ya da tanımamıştı. Nazikçe, ama kararlı, hiç konuşmayarak, çalışırken rahatsız edilmesine katlanamazmış gibi bir tutumla kapıdan uzaklaştırdı bizi.

Sonunda alabildiğine geniş binanın en yukarısına çıkıp bir çatı katından içeri girdik, içerisi kağıt ve karton kokuyordu, duvarlarda dolap kapakları, kitap sırtları ve dosyalar gözlerini dikmiş bize bakıyor, yüzlerce metre uzunlukta bir yeri kaplıyordu. Devcileyin bir arşivdi burası, olağanüstü büyüklükte bir kalem odasıydı. Bizimle ilgilenen çıkmadı, herkes sessiz sedasız kendi işiyle meşguldü; bana öyle geldi ki, sanki yıldızlarla döşenmiş gökyüzüyle bütün dünya buradan yönetiliyor ya da kayıtlara geçirilip gözetim altında tutuluyordu. Uzun süre oracıkta dikilip bekledik, dört bir yanında ellerinde katalog fişleri ve numaralarıyla arşiv ve kitaplık memurları, hiç ses etmeden ordan oraya seğirtiyor, kimi yerlere merdiven dayayıp çıkıyorlardı; asansörlerin ve el arabalarının nazlı nazlı usulcacık çalıştığı duyuluyordu. Derken Leo bir melodi mırıldanmaya başladı. Duygulanmış, kulak verip dinledim, bir zamanlar işte öylesine aşinaydım bu sese; bizim cemiyette söylenen şarkılardan birinin melodisiydi.

Melodiyle birlikte ansızın harekete geçti her şey.

Memurlar gerilere doğru açılıp çekildi, salon loş uzaklıklara kadar gidip dayandı; arka plandaki devcileyin arşiv bölgelerinde, küçük ve gerçekdışı, hamarat insanların çalıştığı görülüyordu. Ne var ki salonun ön kısmı genişleyip boşaldı, görkemle büyüdü salon, orta yerine sıkı bir düzen içinde pek çok sandalye yerleştirilmişti. Derken kısmen arkalardan, kısmen salonun bir sürü kapısından pek çok üst yönetici çıkageldi, usul usul yürüyüp sandalyelerdeki yerlerini almaya başladı. Sandalye dizileri doldu birer birer. Ortadaki yükselti basamak basamak yukarılara doğru çıkıyor, üzerinde henüz kimsenin oturmadığı görkemli bir tahtla son buluyordu. Yüce mahkemenin tahta kadar olan bölümü doldu derken. Leo beni Sabırlı olup sesimi çıkarmamaya ve saygılı davranmaya davet eden bir bakışla bana baktı, sonra salondaki kalabalık içinde gözden kayboldu, bir anda ortadan sır olmuştu, kendisini bir daha göremedim. Ne var ki sağda solda,

yüce mahkeme için salonda toplanmış üst yöneticiler arasında ağır başlı ya da gülümseyen yüzlerle tamdık kişilerin varlığı gözümden kaçmadı, Albertus Magnus, Kayıkçı Vasudeva, Ressam Klingsor ve daha başka bildik kişiler bunların arasındaydı.

Sonunda sessizleşti salon ve yüce mahkemenin sözcüsü öne çıktı. Ben, tek başıma ve ufak tefek, yüce mahkemenin önünde dikiliyordum, her şeye hazırlıklıydım, korkuyla doluydu içim; beri yandan burada olup bitenlere ve alınacak kararlara karşı yine öyle derin bir rıza duygusuyla yüreğim dolup taşmaktaydı.

Sözcünün sesi, tiz ve sakin, yankılanmaya başladı. "Cemiyetin kaçak bir üye kardeşinin özsuçlaması", diyerek oturumu açtığım işittim. Dizlerimin bağı çözüldü ansızın. Hayatımın söz konusu olduğunu anladım. Ama iyiydi böylesi; her şey artık bir düzene girmeliydi. Sözcü konuşmasını sürdürdü:

"Adınız H.H. mı? Kafile Yukarı Suebya’dan geçerken ve Bremgarten’deki şenlikte siz de var mıydınız ? Morbio Inferiore’yi geride bıraktıktan az sonra kafileden firar ettiniz mi? Doğu yolculuğunun kısa bir öyküsünü yazmak gibi bir niyet beslediğinizi itiraf ediyor musunuz? Cemiyetin gizlerini ele vermeyeceğiniz konusundaki yemininizin bu çalışmanızda size ayak bağı olduğu kanısında mısınız?"

Soruları birer birer evet diyerek yapıladım, hatta anlayamadığım ve bana korkutucu görünen sorulardan da bu yanıtı esirgemedim.

Kurul üyeleri fısıltılı konuşmalar ve kimi jestlerle kısa bir süre aralarında görüştükten sonra sözcü yeniden öne çıkarak şöyle söyledi:

"Özsuçlamanın sahibi, cemiyete ilişkin olarak bildiği tüm yasa ve gizleri başkalarına açıklamaya mezun ve yetkili kılınmış, ayrıca cemiyetin tüm arşivi yapacağı çalışma için emrine verilmiştir."

Sözcü geriye çekildi, kurul üyeleri dağılıp bir bölümü salonun derin arka planında gözden kayboldu, bir bölümü ise yavaş yavaş kapılardan çıkıp gitti. Devcileyin salonu yeniden koyu bir sessizlik kapladı.Endişeyle sağıma soluma bakındım, hemen önümde kâtip masalarından birinin üzerinde duran- kağıtlar ilişti gözüme, bana aşina şeyler gibi geldi, elimi dodokundurmaz bunların benim çalışmam, benim sorunlu çocuğum, benim yazılmaya başlanmış öykümün manüskrisi olduğunu anladım. Mavi zarfın üzerinde "Doğu Yolculuğunun Öyküsü, kaleme alan H.H. diye yazıyordu. Hemen uzanıp aldım zarfı masanın üzerinden, sık satırlarla yazılmış, çok

yeri çizilip düzeltilmiş birkaç sayfalık metni baştan sonra acele okudum, içim çalışma şevkiyle doldu, en sonunda yüce makamın izni, hatta desteğiyle öykümü tamamlayabileceğim duygusu yüreğimi kapladı. Bundan böyle yemin diye bir şeyin dilimi tutmamı gerektirmeyeceğini düşünür düşünmez, cemiyet arşivinden, bu dipsiz hazineden yararlanabileceğim düşüncesini aklımdan geçirir geçirmez, yapacağım çalışma her zamankinden yüce ve onur verici bir nitelik kazandı gözümde.

Ne var ki elimdeki sayfaları okumamı sürdürdükçe manüskriden duyduğum memnunluk giderek azaldı, hatta o zamana kadar en umarsız saatlerde bile bana şimdiki gibi işe yaramaz ve yanlışlarla dolu görünmemişti. Her şey işte öylesine dağınık ve sersemceydi, alabildiğine açık seçik ilişkiler yolundan saptırılmıştı, en doğal şeyler unutulup ikinci derecede önemli ve değersiz bir sürü şeye ön planda yer verilmişti. Bu durumda bütün çalışmayı çaresiz yeni baştan kaleme almam gerekiyordu. Manüskriyi okurken pek çok cümlenin üzerini birer birer çizdim; çizdiğim cümlelerin kağıt üzerinde ufalandığını görüyordum, uçları sivri açık seçik harfler dağılıp dökülerek oyunsu şekillere, çizgilere, noktalara, dairelere, çiçekçik ve yıldızcıklara dönüşüyor, sayfalar halılar gibi hoşa giden anlamsız süsler ve bezeklerle kaplanıyordu. Çok geçmeden benim metinden hiçbir şey kalmamıştı geriye, buna karşılık yapacağım yeni çalışma için pek çok boş kağıt oluşmuştu. Kendimi toparlayıp bir noktayı kesinlikle kafama yerleştirmeye çalıştım: Doğu’ya yolculuğu daha önce nesnel ve açık seçik bir üslupla yazamayacağım kuşkusuzdu, çünkü her şey gizlere gidip dayanıyordu, gizlerin açığa vurulması ise cemiyet üyeliğine kabul edilirken yaptığım yeminle yasaklanmıştı. Bir çıkış yolu aramamış değildim elbet, yolculuğun nesnel anlatımını bir yana bırakarak, yüce bağlamları, amaç ve niyetleri dikkate almayarak çalışmamı düpedüz kendi kişisel yaşantılarımla sınırlandırmak istemiştim. Ne var ki, bunun sağladığı sonuç işte ortadaydı. Oysa benim için susma yükümlülüğü diye bir şey yoktu artık; tüm kısıtlamalar ortadan kalkmış, ayrıca o alabildiğine zengin arşivin kapısı önümde aralanmıştı.

Şurası açıktı bir kez: Şimdiye kadar yaptığım çalışma dağılıp süslere, bezeklere dönüşmemiş bile olsaydı, tümünü yeni baştan yazmaya, yeni baştan temellendirmeye, yeni baştan kurup çatmaya koyulacaktım. Karar verdim, cemiyetin, kuruluşunun ve anayasasının kısa bir tarihçesini kaleme alıp çalışmama giriş yapacaktım. Salonun gerisinde, çok uzaklarda bir loşluktan içeri dalarak gözden kaybolan masaların üzerindeki

kilometrelerce uzunlukta, uçsuz bucaksız, devcileyin fiş katalogları nasıl olsa soracağım hiçbir soruyu yanıtsız bırakmayacaktı.

İlkin arşive bazı sorular yöneltip bir denemede bulunmayı düşündüm. Ne de olsa bu devcileyin mekanizmayı nasıl kullanacağımı bilmem gerekiyordu. Kuşkusuz, her şeyden önce "cemiyet belgesi"nin nerede olduğunu öğrenmek istedim.

"Cemiyet belgesi”, diye yanıtladı fiş katalogu, "BKZ. göz Chrysostomos, seri V, bent 39,8." - Ve doğruydu hepsi, gözü, seriyi ve benti buldum, her şey adeta kendiliğinden olup bitti; arşiv öyle düzenlenmişti ki, harikaydı gerçekten. Cemiyet belgesini elimde tutuyordum, ama okuyamayabileceğim olasılığını da aklımdan çıkarmıyordum. Gerçekten de okuyamadım. Görebildiğim kadarıyla Yununca harflerle yazılmıştı belge. Yunancayı biraz anlıyordum, ama metin yer yer çok eski, kimsenin bilmediği bir yazıyla yazılmıştı, görünürdeki açık seçikliklerine karşın harfleri okuyabilmek büyük ölçüde olanaksızdı; metnin bazı yerleri de diyalektle ya da gizli bir bilim diliyle kaleme alınmıştı; seyrek olarak, o da çağrışımlar ve benzetmeler yoluyla sözcüklerden birini anlayabiliyordum. Ama yılgınlığa kapılmış değildim henüz. Belgeyi okuyamasam da, yazıdaki harfler bir zamana ilişkin güçlü anımsamaların kapısını aralamıştı bana, özellikle dostum Longus elle tutulacak kadar somut bir şekilde gözlerimin önünde belirdi: Gece vakti bahçede Yunanca ve İbranice harfler çiziktiriyor, harfler kuş olup, ejderha olup, yılan olup gecenin karanlığına dalarak kayboluyordu.

Yapraklarını karıştırırken beni katalogta ne çok şeyin beklediğini görerek ürperdim. Bazı aşina sözcükler çıktı karşıma, çok iyi bildiğim bazı isimlere rastladım. Bir ara kendi ismimle yüz yüze gelip irkildim, ama arşive ismimle ilgili bir soru yöneltmeyi de göze alamadım. Her şeyi bilen bir mahkemenin kendisi hakkındaki sözlerini işitmeye kim katlanabilirdi? Beri yandan, örneğin ressam Paul Klee’nin ismini buldum katalogta; kendisini yolculuktan tanıyordum, Klingsor’un dostuydu aynı zamanda. Katalogdaki numarasını arşivden arayıp buldum. Altın kakmalı emaye bir levhacık çıktı karşıma; öyle görülüyor ki dünya kadar eskiydi, üzerine bir yonca resmi çizilmiş ya da hâk edilmişti; üç yaprağından biri yelkenli mavi bir tekneye, bir diğeri rengarenk pullarla bir balığa, üçüncüsü ise bir telgraf yazısına benziyordu. Bu üçüncüsünün üzerinde şöyle yazmaktaydı:

Kar gibi beyaz

Yonca[1] gibi Paul.

Ayrıca Klingsor, Longus, Max ve Tilli hakkında yazılanları okumak, içimi hüzün karışımı bir sevinçle doldurdu. Beri yandan, Leo hakkında daha ayrıntılı bilgi edinme hevesine de karşı duramadım. Katalogta Leo'yla ilgili olarak şöyle yazıyordu:

Cave[2]!

Archiepisc, XIX. Diacon. D. VII.

cornu Ammon. 6

Cave!

İki kez yinelenen "Dikkat" uyansının etkisiyle bu gizin peşine düşmeyi göze alamadım. Ne var ki arşivin materyal, bilgi ve büyülü ifadeler bakımından ne eşsiz bir zenginliğe sahip olduğunu katalogu inceledikçe daha iyi anlamaya başlamıştım. Bana böyle geldi ki, kısaca bütün dünya vardı bu arşivde.

Bir sürü bilim dalında beni mutluluğa boğan ya da şaşkına çeviren gezintilerden sonra pek çok kez katalogtaki "Leo" fişine döndüm yine, giderek güçlendi, arttı merakım. Her defasında da çifte "Dikkat" sözcüğü karşısında irkilip geriledim. Kutulardaki fişleri karıştırırken bir ara "Fatma" sözcüğü ilişti gözüme, altında da şu not vardı:

princ. orient. 2

noct. mill. 983

hort. delic. 07

Belirtilen yeri arşivde arayıp buldum. Küçücük bir madalyon çıktı karşıma, kapağım açınca içinde bir minyatür olduğunu gördüm. Büyüleyici güzellikte bir prenses resmiydi bu; o anda binbir geceyi, çocukluğumda dinlediğim tüm masalları anımsattı bana, ayrıca Fatma'yı görmek üzere

Doğu yolculuğuna katılmak isteyip adaylık süresinin bitiminde asil üyeliğe kabulüm için cemiyet yönetimine başvurduğum o önemli günlerde gönlümde yaşattığım bütün düş ve istekleri çağrıştırdı. Örümcek ağı inceliğinde ipek bir beze sarılmıştı madalyon; kokladım, dile gelmeyecek kadar uzak, nazlı ve düşsü, prenses ve Doğu kokuyordu. Bu uzak, ince ve büyülü kokuyu içime çekerken önüne durulmaz bir sezgi ansızın çullandı üzerime: Nasıl da tatlı bir büyüyle sarılmış olarak bir zaman Doğu yolculuğuna katılmıştım! Nasıl bu yolculuk aslında bilinmeyen sinsi engellere toslayıp başarısızlıkla sonuçlanmış, büyü nasıl azar azar uçup gitmiş, o zamandan sonra nasıl bir boşluk, yavanlık ve çıplak bir umutsuzluk soluduğum hava, yediğim ekmek, içtiğim su olmuştu! Derken ne bezi, ne resmi göremez hale geldim, yaşlar kalın bir tül gibi gözlerimin önünü kapamıştı. Tanrım, bugün artık -bunu hissediyordum içimde- Arap prensesinin resmi beni dünyaya ve cehenneme karşı bağışıklı kılmaya, bana şövalyelik payesi kazandırmaya, beni haçlı seferine katılanlardan biri yapmaya yetmeyecekti, artık daha başka, daha etkili büyülü güçler gerekiyordu bunun için. Ama çocukluk yıllarımı peşinden koşturan, beni bir masal derleyicisi, bir müzisyen, bir cemiyetin üyesi yapan, beni Morbio'ya sürükleyip götüren o düş ne kadar tatlı, ne kadar masum, ne kadar kutsaldı!

Bir gürültü oldu, daldığım düşüncelerden uyandırdı beni. Dört bir yandan arşiv salonunun sonsuz derinliği gözlerini dikmiş bana bakıyordu. Yeni bir düşünce, yeni bir acı bir şimşek gibi çakıp geçti içimden: Ben saf insan, bu cemiyetin tarihini yazmaya niyetlenmiştim; arşivdeki bu milyonlarca yazının, kitabın, resmin, işaretin binde birini bile sökemeyen, hele hiç kavrayamayan ben saf insani Yıkılmış, anlatılmaz ölçüde budala, anlatılmaz ölçüde gülünç, kendi kendimi anlamaktan uzak, kuruyup bir toz zerresine dönüşmüş, bu nesnelerin ortasında dikiliyordum; bunlarla kısa bir süre oynamama izin verilmiş, cemiyetin ne olduğunu, kendimin ne olduğunu duyup hissetmem istenmişti.

Derken pek çok kapıdan yüce kurul üyeleri salona dönüp geldiler, sayılamayacak kadar çoktular. Gözlerimdeki yaşlar henüz dinmemiş, ama yine de içlerinden bazılarım seçebilmiştim. Büyücü Jup'u tamdım, Arşivci Lindhorst'u, ayrıca Pablo kılığına girmiş Mozart'ı tamdım. Yüce kurul üyeleri dizi dizi sandalyelerdeki yerlerini aldılar; sandalye dizileri arkaya gidildikçe yükselip daralıyor, en sonunda tahta gelip dayanıyordu; tahtın üstünü ışıl ışıl parıldayan bir tepelik örtmüştü.

Derken sözcü öne çıkarak şu açıklamada bulundu: "Cemiyet, özsuçlamada bulunan, gizleri susup saklama yeteneğini kendinde gören, şimdi ise altından kalkamayacağı bir yolculuğun, varlığına inanmayıp ihanet ettiği bir cemiyetin öyküsünü yazma niyetinin ne garip ve küfür sayılacak nitelik taşıdığım anlamış H.'yi yüce kurul aracılığıyla yargılamaya hazırdır."

Ardından bana dönüp açık seçik bir mübaşir sesiyle şöyle dedi: "Özsuçlamada bulunan sen H., mahkemeyi tanıyor musun, vereceği kararı kabule hazır mısın?"

"Evet", diye yanıtladım ben.

Sözcü: "Özsuçlamada bulunan sen H.", diye sürdürdü konuşmasını, "yüce kurul üyelerinden oluşan mahkemenin yüce kurulun başkanı olmadan seni yargılamasını kabul ediyor musun, yoksa bizzat başkan tarafından yargılamak mı istiyorsun?"

"Yüce kurul üyelerinin başkanla ya da başkansız beni yargılamasını kabul ediyorum."

Sözcü buna karşılık tam bir şey söyleyecekti ki, salonun en arkalarından yumuşak bir sesin: "Başkan, H.'yi bizzat yargılamaya hazırdır", dediği duyuldu.

Bu yumuşak sesin yankısı ruhumda tuhaf bir ürperti uyandırmıştı. O anda salonun derinliklerinden, arşivin çölsü ufuklarından bir adam çıkıp geldi, yürüyüşü sessiz ve sakindi, üzerindeki altından giysi ışıl ışıl parıldıyordu, yüce kurul üyelerinden oluşan topluluğun suskun bekleyişi içinde yaklaştı. Yürüyüşünü tanımıştım, devinimlerini de tamdım derken, sonunda yüzünü de: Leo idi bu. Sırtında bir Papa gibi görkemli ve göz kamaştırıcı cüppe, sıra sıra oturmuş yüce kurul üyelerinin arasından geçerek tahta doğru çıkmaya koyuldu. Kimselerin bilmediği eşsiz güzellikte bir çiçek gibi üzerindeki süsün parıltısını kendisiyle taşıyıp götürdü basamaklardan yukarı, önümden geçtiği her sandalye dizisindeki yüce kurul üyeleri ayağa kalkıp kendisini selamlıyordu. Özen, alçakgönüllülük ve hizmet aşkıyla ışıl ışıl vakarım kutsal simgeleri taşıyan sofu bir papa ya da kilise babası gibi alçak gönüllülükle taşıyıp götürüyordu yanında.

İster ceza, ister bağışlanma olsun hakkımda verilecek yargıyı boynumu bükerek bekleyişim derinden derine büyülemişti beni, bütün varlığım bu bekleyişle doluydu. Cemiyetin başında bulunan ve şimdi beni yargılamaya

hazır olduğunu açıklayan kişinin Leo, yani bizim bir zamanki hamalımız ve uşağımız olması beni bu bekleyişten daha az duygulandırıp heyecanlandırmış değildi. Amabeni bütün bunların hepsinden çok duygulandırıp heyecanlandıran, şaşırtan, afallatan ve mutlu kılan bir şey varsa o da bugün yaptığım büyük keşifti: Cemiyetimiz eskisi gibi sapasağlam ve güçlü ayakta durmaktaydı; beni bir zaman terk edip düş kırıklığına uğratan Leo değil, cemiyetin kendisi değildi, bizzat ben işte öylesine zayıf ve aptalca davranarak yaşantılarımı yanlış yorumlara konu yapmış, cemiyet hakkında kuşkular beslenmiş, Doğu yolculuğunun başarısızlıkla sonuçlandığı sanısına kapılmış, kendime yolculuktan geriye kalan tek kişi gözüyle bakmış, kendimi hesabı görülüp fiyaskoyla sonuçlanmış bir yolculuğun öyküsünü yazacak kişi saymıştım; oysa bir kaçak, sadakatten ayrılmış biri, bir firariydim yalnızca. Bunu anlamam içimi dehşet ve mutlulukla doldurdu. Beni bir zaman üye kardeşlerden biri olarak cemiyete kabul eden, bir zaman adaylık kutsamasıyla kutsayıp cemiyet yüzüğünü parmağıma takarak beni uşak Leo gibi Doğu yolculuğuna yollayan yüce kurulun ayakları dibinde küçülmüş ve boynu bükük dikiliyordum. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi yeni bir günah, açıklanmayan yeni bir kusur, yeni bir yüz karası yüreğime çöktü birden: Parmağımda cemiyetin yüzüğü yoktu, kaybetmiştim yüzüğü, nerede ve ne zaman kaybettiğimi bile bilmiyordum, bugüne kadar parmağımda olmadığının da hiç farkına varmamıştım.

Bu arada yüce kurul üyelerinin yüce başkam, altın bezeklerle süslü giysisi içinde Leo, o güzelim. ve yumuşak sesiyle konuşmaya başlamıştı, güneş ışığı gibi mutluluk bağışlayarak ağzından yumuşacık dökülen sözcükler yukarıdan akıp akıp bana geliyordu.

"Özsuçlamada bulunan H.", dedi Leo, yüksek tahttan, "hatalarının birkaçından kurtulma fırsata kavuştu. Pek çok kusurlu davranışı var. Cemiyete sadakatten ayrılması, kendi suçunu ve aptallığım görmeyerek cemiyeti suçlaması, cemiyetin varlığından kuşkuya düşmesi, kendini cemiyetin tarihçesini yazmak gibi tuhaf bir tutkuya kaptırması anlaşılır ve hayli bağışlanabilir şeylerdir belki. Bütün bunlar fazla önem taşımıyor. Hepsi de, özsuçlamada bulunan H.’nin izniyle söyleyeyim ki, adaylık döneminde yapılan aptallıklardan başka şeyler değildir. Gülüp geçeriz bunlara, olup biter."

Derin bir nefes aldım, salondaki bütün yüce kurul üyelerinin de yüzünde bir gülümseme gezindi. İşlediğim suçlardan en ağırlarının, hatta cemiyetin bundan böyle var olmadığı, benim cemiyete sadakatle bağlı kalmış tek kişi olduğum hayalinin yüce kurul üyelerinin yüce başkam tarafından yalnızca "aptallıklar" ve çocuksu davranışlar gözüyle görülmesi anlatılmaz ölçüde beni rahatlatmış, beri yandan alabildiğine büyük bir sertlikle kendi sınırlarımın içine çekilmeye zorlamıştı.

"Ama", diye sürdürdü Leo konuşmasını; yumuşak sesi birden kasvetli ve ciddi bir havaya bürünmüştü, "ama davalının çok daha ağır başka suçlar işlediği kanıtlanmış bulunuyor. İşin en kötü yanı da, onun söz konusu suçlarla kendini suçlayan biri olarak burada bulunmayışı, tersine işlediği ağır suçlar konusunda hiçbir şey bilmez görünmesi. Düşüncede cemiyete haksızlık ettiğinden dolayı hayli üzülüyor, uşak Leo'nun nasıl olup da cemiyetin yüce başkanı olduğunu göremeyişinden dolayı bir türlü affetmiyor kendini, cemiyete karşı sadakatsizliğinin kapsamım da anlamak üzere bulunuyor. Ne var ki. düşüncede işlediği suçları ve aptallıkları hayli ciddiye almasına, şimdi ise bunların bir gülümsemeyle geçiştirileceğini görerek bir anda içinin rahatlamasına karşın gerçekten işlediği suçları inatla unutmaya çalışıyor; öyle suçlar ki sayılamayacak kadar çoktur ve her biri de yüksek bir cezayı hak edecek kadar ağırdır."

Göğsümde yüreğim korkudan pır pır etmeye başladı. Derken Leo bana döndürdü yüzünü: ”Sanık H., işlediğiniz hataları görmeniz daha sonra sağlanacak, ayrıca bunlardan ileride kaçınmanız için izlemeniz gereken yol size gösterilecektir. Ancak, durumunuzu gereği gibi kavramaktan ne denli uzak olduğunuzu size açıklamak için şimdi soruyorum: Bir haberci olarak sizi alıp yüce kurula getirmekle görevlendirilen uşak Leo'nun eşliğinde kent içindeki yolculuğunuzu anımsıyor musunuz? - Evet, anımsıyorsunuz demek. Peki, bizim Belediye Sarayının, Paul Kilisesi'nin, katedralin önünden geçişimizi, Leo'nun biraz diz çöküp dua etmek üzere katedralden içeri girişini, sizinse cemiyet yemininin dördüncü paragrafına karşın onunla katedrale girip dua etmek şöyle dursun nasıl dışarıda sabırsızlık ve can sıkıntısıyla dikildiğinizi, size hiç de gerekli görünmeyen, sizin bencil sabırsızlığınızın iğrenç bir şekilde. sınavdan geçirilmesi gözüyle baktığınız tatsız seremoninin bitmesini beklediğinizi anımsıyor musunuz? - Evet, anımsıyorsunuz demek. Bir kez katedral önündeki davramşınızla cemiyetin bütün temel yükümlülük ve geleneklerini ayaklar altına aldınız. Dini küçümsediniz, cemiyet üyesi bir kardeşinize hor baktınız, dua ve

meditasyon için çıkan "bir fırsata ve çağrıya içerleyerek sırt çevirdiniz.Hafifletici özel nedenler olmasa, doğrusu bağışlanacak gibi bir suç değil."

İşte şimdi beni can evimden vurmuştu Leo. İşte şimdi her şey dile geliyordu, açıklananlar yalnızca önemsiz şeyler, yalnızca aptalca davranışlar değildi artık. Leo’nun sözleri yüreğimi yerinden oynatmıştı."

Yüce kurulun yüce başkanı konuşmasını sürdürerek: "Sanığın bütün hatalarım saymak istemiyoruz burada", dedi. "Nasıl olsa kendisi yasaların lafzına göre yargılanmayacak. Şunu çok iyi biliyoruz ki, sanığın vicdanını harekete geçirmek ve duyduğu pişmanlıkla. onu kendi kendini suçlayan birine dönüştürmek için bir uyarıda bulunmamız yetecektir.

Ama yine de, sanık H., işlediğiniz suçlardan birkaçım daha vicdan mahkemenizin önüne çıkarmanızı tavsiye etmeden duramayacağım. O akşamı size anımsatmamı ister misiniz? Hani Leo’yu arayıp bulmuştunuz da onun tarafından tanınmayı istemiştiniz, oysa imkânsızdı böyle bir şey, çünkü siz. cemiyetin bir üyesi olarak kendinizi işte öylesine tanınmayacak bir duruma sokmuştunuz! Leo’ya bizzat açıkladığınız şeyleri anımsatmamı ister misiniz ayrıca? Kemanınızı sattığınızı örneğin? Yıllardır sürdüğünüz o budalaca, dar görüşlü, kendi kendini gırtlaklayan umarsız yaşamı?

Sonra, bir şeyi daha, cemiyetin üyesi H., açığa vurmam gerekiyor. O. akşam uşak Leo düşüncelerinde size haksızlık etmiştir belki. Diyelim ki gerçekten böyle olmuştur. Uşak Leo belki biraz fazla sertti size karşı, biraz fazla mantıksaldı, belki size yeterince hoşgörü ve latifeyle davranmadı, durumunuz karşısında böyle bir tavır sergilemedi. Ama uşak Leo’dan daha yüksek merciler ve yanılmaz yargıçlar bulunmaktadır. Hayvanların sizin hakkınızdaki yargısı nasıldı bakayım, sanık H.? Necker ismindeki köpeği anımsıyor musunuz? Onun size yüz vermeyişi ve sizi mahkum edişi aklınızda mı? Rüşvetle satın alınacak bir varlık değil o, taraf tutmaz, bir cemiyet üyesi değildir."

Leo ara vermişti konuşmasına. Doğru, kurt köpeği Necker! Yalan değil, bana yüz vermemiş, beni mahkum etmişti. Evet diyerek yanıtladım Leo’nun sözlerini. Mahkumiyet kararım açıklanmıştı daha önceden, kurt köpeği tarafından açıklanmış, kendim tarafından açıklanmıştı.

"Sanık H.", diyerek yeniden konuşmaya başladı Leo. Şimdi cüppesinin ve taht tepeliğinin altın parıltısından kopup gelen sesi öylesine soğuk, öylesine tiz ve içe işleyici yankılanıyordu ki, son perdede Don Ju an’ın

kapısının önünde görünen Komtur'un sesi gibi çıkıyordu tıpkı. "Sanık H., söylediklerimi dinlediniz, evet yanıtını verdiniz. Ve öyle sanıyoruz ki, bu yanıtla kendi hakkınızdaki yargıyı kendiniz vermiş oldunuz."

"Evet", diye yanıtladım alçak sesle, "evet."

"Öyle sanıyoruz ki sizi lanetleyen bir yargı bu."

"Evet", dedim fısıltı halinde.

Bunun üzerine Leo tahttan doğrulup kalktı ve kollarını yumuşak bir hareketle açıp uzattı.

"Şimdi sizlere dönüyorum, yüce kurul üyeleri. Konuşulanları duydunuz. Cemiyet üyesi H.'nin durumunu biliyorsunuz artık. Başından geçenler yabancınız değildir, içinizden bazıları da aynı halleri yaşamıştır. Sanık H.'nın, cemiyette sadakatten şaşmasının ve yanlış yollar izlemesinin bir sınav olduğundan şu saate kadar- haberi yoktu ya da buna pek inanmaz görünmekteydi. Uzun zaman yolundan dönmedi. Yıllar yılı cemiyet hakkında hiçbir şey bilmeden yaşamaya, yalnız kalmaya ve inandığı her şeyi mahvolmuş görmeye katlandı. Ama sonunda kendini daha fazla gizleyemez ve kaçamaz oldu, ıstırabı fazlasıyla büyüdü; biliyorsunuz ki, ıstırap da yeterince büyüdü mü işler yine düzelmeye başlar. Kardeş H.'nin sınavdan geçirilmesi onu umutsuzluğun kucağına götürüp bıraktı, umutsuzluk da insan yaşamım kavramaya ve haklı göstermeye yönelik her ciddi girişimin sonucu olarak açığa vurur kendini. Umutsuzluk erdemle, adaletle, mantıkla yaşamaya ve yaşamın zorunluluklarım yerine getirmeye yönelik her ciddi girişimin bir sonucudur. Umutsuzluğun bu yakasında çocuklar, öbür yakasında büyükler bulunur. Sanık H. çocuk değildir artık, ama henüz tümüyle uyanmış da sayılmaz. Umutsuzluğun henüz orta yerinde eğleşiyor. Zamanla umutsuzluğun içinden geçip gidecek, böylece ikinci adaylık yükümlülüğünü de yerine getirecektir. Kendisine cemiyetimize, bundan böyle anlam ve hikmetini kavramaya yeltenmeyeceği cemiyetimize yeniden hoş geldin diyor, yüzüğünü geri veriyoruz; Leo bu yüzüğü ileride yine kendisine verilmek üzere saklamıştı."

O anda sözcü getirmişti, beni yanağımdan öperek parmağıma taktı. Yüzüğü görmem, onun metalsi soğukluğunu parmağımda hissetmemle binlerce olayın, binlerce akıl ermez hatanın aklıma gelmesi bir olmuştu. Her şeyden önce yüzüğün birbirinden eşit uzaklıkta dört taş içerdiğini, onu parmağımda her gün en azından bir kez yavaş yavaş döndürmenin ve her döndürüşte cemiyete girerken ettiğim yeminin dört temel kuralım

zihnimden geçirmenin cemiyet yasası ve yemin kapsamında yer aldığım anımsadım. Yüzüğü kaybetmekle kalmamış, kaybettiğimin farkına bile varmamıştım; beri yandan bütün bu kor kunç yıllar boyunca dört temel kuralı kendi kendime tekrarlamayı savsaklamış, aklıma getirmemiştim. Hiç vakit kaybetmeden bu kuralları yine içimden tekrarlamak istedim. Seziyordum onların bendeki varlığım , hâlâ içimdeydiler; insanın belli bir anda arayıp da ele geçiremediği, ama bir an sonra aklına gelen bir isim gibi bana aittiler. Ama hayır, içimdeki sessizlik varlığım korumuş, kuralları kendi kendime tek rarlayamamıştım, sözcükler belleğimden çıkıp gitmişti. Kuralları unutmuştum, pek çok yıl var ki içimden tekrarlamamıştım onları; pek çok yıl peşlerinden gitmemiş, onlara kutsal gözüyle bakmamıştım, öyleyken nasıl da kendimi cemiyetin sadık bir üyesi sayabilmiştim bilmem!

Sözcü beni yatıştırarak koluma dokundu; bendeki şaşkınlığı ve derin utancı görmüştü. Derken yüce kurulun yüce başkanının yeniden konuşmaya başladığını işittim.

"Sanık ve kendini bizzat sanık sandalyesine oturtan H., hakkınızda beraat kararı verilmiştir. Ayrıca şunu da açıklayalım ki, böyle bir davada aklanan kardeşimiz bir inanç ve itaat sınavından geçirildikten sonra yüce kurul üyeleri arasına karışmak ve onlardan birinin yerini almak üstlenir. Sınav şeklinin seçimi kendisine bırakılmıştır. Şimdi, sanık kardeş, H., soracağım soruları yanıtlayacaksın:

İnancım kanıtlamak için vahşi bir köpeği ehlileştirmeye hazır mısın?”

İrkildim. Karşı koyarak: "Hayır, yapamam”, diye yükselttim sesimi.

"Bizden alacağın emir üzerine hiç durmayıp arşivi, sözcünün şimdi senin gözlerinin önünde bir bölümünü yaktığı gibi ateşe vermeye hazır ve istekli misin?"

Sözcü öne çıkmıştı, güzel güzel düzenlenmiş fişlerin bulunduğu kutuların içine ellerini daldırarak bir yığın fiş almış, fişleri çukur bir kaptaki kömür ateşinin üzerine tutup yakarak beni dehşet içinde bırakmıştı.

"Hayır”, diye yanıtladım soruyu hemen. ”Bunu da yapamam.”

"Cave, frater”,[3] diye seslendi yüce kurulun yüce başkanı, "uyarıyorum seni, aceleci kardeş! Üstesinden gelmek için en küçük bir inancın elvereceği pek kolay ödevlerle başladım sorularıma. Bundan sonraki her ödev bir öncekinden daha ağır olacaktır. Şimdi söyle bakayım, arşivden senin hakkında ne düşündüğünü sorup öğrenmeye hazır ve istekli misin?"

Başımdan aşağı soğuk sular döküldü, boğulacak gibi oldum. Ama anlamıştım durumu: Her soru bir öncekinden ağır olacaktı, bir ödevden kaçmak onu izleyecek daha berbat bir ödevin kucağına düşmek demekti. Derin bir nefes alarak soruyu evet diye yanıtladım.

Bunun üzerine sözcü beni alıp üzerlerinde yüzlerce fiş kutusunun bulunduğu masaların yanına götürdü. Fişlerde arayıp ilkin H. harfini buldum, sonra kendi adımı aramaya başladım, önce atalarımdan Eoban çıktı karşıma, o da dört yüz yıl önce benim gibi cemiyetin bir üyesi olmuştu, ardından kendi adımla karşılaştım. Şu not vardı yanında:

Chattorum r. gest. XC.

civ. Calv. infid. 49

Fiş elimde titriyordu. Bu arada yüce kurul üyeleri birer birer sandalyelerinden doğrulup kalktılar, bana ellerini uzatıp gözlerimin içine baktılar, ardından her biri salondan çıkıp gitti, yüce kuruldan kimse kalmadı geride, son olarak yüce kurul üyelerinin yüce başkanı tahtından inerek yanıma geldi, bana elini uzattı, gözlerimin içine bakıp o kendine «özgü, hizmet aşkıyla dolu piskopos gülümsemesiyle gülümsedi ve son kişi olarak salondan çıkıp gitti. Salonda bir ben kalmıştım, sol elimde fişi tutuyordum, arşivin hakkımda ne düşündüğünü öğrenecektim.

Hemen işe koyulup arşive bu konuda bir soru yöneltmeyi göze alamadım. Kararsızlıkla salonda dikiliyordum, çevremde kutular, dolaplar, nişler ve küçük odacıklar göz alabildiğine uzanıyordu. Benim için bilinmeye değer ne varsa salona yığılmıştı. Elimdeki fişten duyduğum korku kadar içimi yakıp kavuran bilme susuzluğundan, yapmam gereken asıl işi biraz erteleyip ilkin benim için ve benim kaleme almak istediğim- Doğu yolculuğu için önem taşıyan bazı şeyleri öğrenmek istedim arşivden. Benim öyküden artık hayır çıkmayacağım, onu asla yazıp bitiremeyeceğimi aslında çoktan biliyordum. Ama yine de merakım hayli büyüktü.

Kutuların birinde pek iyi yerleştirilmemiş bir fişin ötekilerin arasından dışarı fırlamış, eğik konumda durduğu gözüme ilişti. Kutuya yaklaştım, çekip aldım fişi. Üzerinde şöyle yazıyordu:

Morbio Inferiore

Başka hiçbir söz merakımın en içsel çekirdeğim bundan daha kısa ve eksiksiz şekilde niteleyemezdi. Kalbim hafiften çarpmaya başlamıştı, söz konusu yeri arayıp buldum. Arşivdeki gözlerden biriydi bu, içi kağıtlarla tıka basa doluydu. En üstte Morbio geçidinin İtalyanca bir kitaptan alınmış tasvirinin bir kopyası duruyordu. Onun altında Morbio'nun cemiyet tarihinde oynadığı role ilişkin kısa haberleri içeren bir tabaka kağıt vardı. Haberlerin tümü Doğuya yolculukla, hem de benim içinde yer aldığım kafile ve bu kafilenin Morbio etabıyla ilgiliydi. Kağıttaki- notlarda belirtildiğine göre, Doğu yolculuğunda Morbio'ya kadar gelen bizim kafile burada bir sınavdan geçirilmiş, ama sınavı başaramamıştı ve sınav da Leo'nun kayıplara karışmasından oluşuyordu. Cemiyet kurallarının bize öncülük etmesi gerekmesine, hatta bir kafilenin rehbersiz kalması halinde uyulacak kurallar bulunmasına ve yolculuğa başlarken bu kuralların bize iyice belletilmesine karşın, Leo'nun eksikliğini fark ettiğimiz andan sonra bizim kafile sersemce davranmaya başlamış, inancını yitirmiş, kendini kuşkulara kaptırmış, yararsız tartışmalara koyulmuş, sonunda da cemiyet ruhunu çiğneyerek çeşitli partilere bölünmüş, dağılıp gitmişti. Morbio felaketine ilişkin bu açıklama beni artık pek şaşırtacak nitelik taşımıyordu. Ne var ki bizim kafiledeki bölünmeye ilişkin sonraki açıklamaları okuyunca hayretten donakaldım. Çünkü kardeşlerimizin arasından üç kişi Doğu yolculuğumuzun öyküsünü kaleme almaya kalkmış, Morbio deneyimini anlatmaya çalışmıştı. Bu üç kişiden biri de bendim ve benim manüskrinin temiz bir kopyası da gözde bulunuyordu. Öbür iki kişiye ait manüskrileri içimde alabildiğine garip duygularla baştan sona okudum. Bu iki kardeşimiz de o günlerde olup bitenleri aslında benim yaptığımdan çok daha değişik şekilde öykülüyor değildi, ama yine de öyle geldi bana. Manüskrilerin birinde şöyle yazıyordu: "Leo'nun kaybolmasıdır ki, birden ve acımasızca, anlaşmazlık ve çaresizlik uçurumlarının önümüzde açılmasına neden olmuş, o zamana kadar aramızdaki görünürde pek sağlam birlik ve beraberliği parçalamıştı. İçimizden bazısı Leo'nun ne kazaya uğradığını ne de kaçıp gittiğini, tersine cemiyetin başındaki yöneticiler. tarafından geriye çağrıldığım o saat anlamış ya da sezmişti. Ama bu konuda verdiğimiz kötü sınavı, aramızdan kuşkusuz hiçbiri alabildiğine derin bir pişmanlık ve utanç duymadan düşünecek gibi değildir: Leo bizi terk eder etmez inancımızla birlik ve beraberliğimiz elimizden çıkıp gitmişti; sanki ortada görünmez bir yara vardı da kafilemizdeki yaşam al kan halinde bu yaradan akıp duruyordu. Alabildiğine yararsız ve gülünç sorunlarla ilgili

olarak aramızda görüş ayrılıkları başladı ilkin, daha sonra da görüş ayrılıkları açıkça kavgalara dönüştü. Örneğin, anımsadığıma göre, bizim pek sevilen değerli müzisyen kardeşimiz kemancı H.H. birden bir sav atmış ortaya, sözde kaçıp giden Leo'nun sırt çantasının içinde diğer değerli eşyanın yanısıra cemiyet üstadının çok eski bir el yazısıyla kaleme aldığı çok eski kutsal cemiyet belgesini de alıp götürdüğünü ileri sürmüştü. Bu sorun, günlerce büyük bir ciddiyetle tartışma konusu yapıldı. Simgesel açıdan H.'nin saçma savı kuşkusuz dikkati çekecek kadar anlamlıydı, Gerçekten de Leo ortadan kaybolur kaybolmaz bizim küçük kafilenin üzerinden cemiyetin hayır duası kalkmış, bütünle aramızdaki ilişkiyi tümüyle yitirmiştik. Sözünü ettiğimiz H.H. bu konuda hazin bir örnekti işte. Morbio Inferiore gününe kadar H.H. cemiyet üyeleri içinde en sadık ve en inançlı kişilerden biriydi, ayrıca sanatçı olarak seviliyordu, karakterindeki bazı zayıf noktalara karşın bizim en hayat dolu üyelerimizden biriydi, öyleyken Leo'nun ortadan kayboluşundan sonra pis pis düşünmeye başladı, bunalımlara girdi, güvensizliğe kaptırdı kendini, görevini savsakladı, hatta daha da ileriye gitti, geçimsiz, asabi, kavgacı biri olup çıktı. Derken bir gün yolculuk sırasında gerilerde kaldı ve bir daha da yetişip katılamadı aramıza, ama hiç kimse yürüyüşe ara verip onu aramak gibi bir düşünceyi kafasından geçirmedi, firara yeltendiği açıktı. Ne yazık ki aramızdan kaçıp giden tek kişi o olmadı, sonunda bizim küçük kafilemizden kimse kalmadı geriye.

Öbür, yazarın manüskrisinde ise şunları okudum: "Sezar'ın ölümünden sonra eski Roma'nın ya da Wilson'un aradan çekilişinden sonra demokratik dünya düşüncesinin çöküşü gibi Morbio'daki o umarsız günle birlikte bizim cemiyet de yıkılıp gitmişti. Suç ve sorumluluk diye bir şeyden söz açılabilirse, yıkılışın suçu görünürde zararsız iki kardeşimizdeydi. Bunlardan biri müzisyen H,H., diğeri de uşaklarımızdan Leo'ydu. Bu ikisi, her ne kadar dünya tarihi açısından taşıdığı önemi kavradıkları söylenemese de cemiyetin o zamana kadar en sadık üyeleri olan bu iki kardeşimiz günün birinde ortadan sır olmuş, bazı değerli eşyayı ve önemli belgeleri de kendileriyle birlikte alıp götürmüşlerdi, ki bu da her iki sefil insanın cemiyetin güçlü düşmanlarınca satın alınmış kimseler olduklarını kanıtlamaktadır..."

Görünürde alabildiğine büyük bir sadakat ve gerçeklik duygusuyla yolculuğu öykülemek istemesine karşın bu yazarın belleği olayları öylesine bulanık ve çarpıtarak yansıttığına göre, benim kendi notlarımın değeri nerde kalıyordu? Morbio, Leo ve benim hakkımda başka yazarlar tarafından

kaleme alınmış on manüskri daha bulunsa, belki onu da birbiriyle çelişecek, biri Ötekisinin gerçekliğine gölge düşürecekti. Hayır, bizim tarih yazarlığına yönelik çabalarımızın işe yarar tarafı yoktu; bu tür çalışmaları sürdürmemiz, onları okumamız gereksizdi; söz konusu çalışmalar arşivin bu gözünde tozlanmaya bırakılabilirdi rahatlıkla.

Bundan sonra kim bilir daha neler öğreneceğimi düşününce bir dehşet duygusu kapladı içimi. Nasıl da her şey bu aynalarda yerinden oynuyor, değişiyor ve eciş bücüş bir durum alıyordu! Nasıl da gerçeğin yüzü bütün bu anlatıların, karşı anlatıların, söylencelerin gerisinde, alaylı ve erişilmez, kendini gizliyordu! Böyle olunca nerede kalıyordu gerçek, inanılacak ne kalıyordu geriye? Bir de kendi hakkımda, kendi şahsım ve öyküm hakkında bu arşivin bildiklerini öğrendikten sonra geriye ne kalacaktı?

Her şeye hazırlıklı olmam gerekiyordu. Ansızın belirsizliğin ve beklemenin yol açtığı korkuya daha fazla katlanamadım, *Chattarum res gestae* bölümüne seğirttim, kendi alt bölümümü ve numaramı arayıp buldum, ismimi taşıyan gözün önünde dikilmeye başladım. Bir nişten oluşuyordu bu göz, önündeki ince perdeyi çekince - arkada yazılı hiçbir şey bulunmadığını gördüm. Bir heykelden başka hiçbir şey yoktu içinde, ahşap malzemeden ya da balmumundan eski ve yıpranmış görünen bir heykel; boyaları solmuş bir çeşit puta ya da ilkel bir idole beziyordu. İlk bakışta tümüyle anlaşılmaz göründü bana. Aslında iki ayrı figürden oluşan bir heykeldi, ama her iki figürün ortak bir sırtı vardı. Düş kırıklığı ve şaşkınlık içinde bir süre gözlerimi dikip heykele baktım. Derken nişin içinde bir mumla bir şamdan ilişti gözüme. Ayrıca oracıkta duran kibriti alıp mumu yaktım, o çift figürlü tuhaf heykel aydınlandı birden.

Ancak yavaş yavaş üzerindeki *giz* örtüsünden sıyrıldı; neyi canlandırdığım ancak yavaş yavaş sezdim ilkin, sonra da anladım: Bir insanı canlandırıyordu ve bu insan da bendim, benim bu heykel hoşa gitmeyecek kadar güçsüz ve yarı gerçekti, yüzündeki hatları silikti, tümüyle bir dayanıksızlığı, güçsüzlüğü, ölmek üzere olan bir şeyi ya da ölme arzusunu ifade ediyor, "geçicilik" ya da "yıkılış” ya da buna benzer bir isim altında yapılan bir çalışmaya benziyordu. Benim figürle yekvücut olmuş öbür figüre gelince, renk ve biçim bakımından görkem içinde yüzüyordu. İkinci figürün kime benzediğini tam çıkarmıştım ki duvarda ikinci bir mum ilişti gözüme, onu da alıp yaktım. Derken beni ve Leo’yu ima yollu anlatan çifte figürün biraz daha netleşip biraz daha çok bana ve Leo’ya benzediğini

görmekle kalmadım, aynı zamanda figürlerin yüzeylerindeki saydamlığı da fark ettim. Bir şişenin ya da bir vazonun camından bakılıyormuş gibi figürlerin içerisi görülebiliyordu. Figürlerin içlerinde bir şeylerin kımıldadığını gördüm, yavaş yavaş, alabildiğine yavaş bir şeyler kımıldıyordu; uyumakta olan bir yılanın kımıldayışı gibiydi tıpkı.Figürlerin içinde bir şeyler olup bitmekteydi; usulcacık, yumuşak, ama arkası kesilmeyen bir akış ya da eriyiş gerçekleşiyordu. Ve benim heykelimden Leo'nun heykeline doğru bir eriyiş ve akıştı bu. Benim heykelin kendini giderek Leo'ya adamak, ona doğru akmak, onu beslemek ve güçlendirmek üzere olduğunu anlamıştım. Öyle görülüyordu ki, benim heykelimde ne varsa zamanla Leo'nun heykeline akıp dolacak ve geriye yalnızca bir tek heykel kalacaktı: Leo'nun heykeli. Leo büyüyecek, bense küçülecektim.

Orada öylece dikilmiş durur ve gördüklerimi kavramaya çalışırken, aklıma küçük bir söyleşi geldi birden; bir zaman Bremgarten'deki şenlikli günlerde Leo'yla yaptığım bir söyleşiydi bu. Sanat yapıtlarındaki kahramanların, kendilerini yaratanlardan genellikle daha diri ve daha gerçek olduğundan söz açmıştık.

Mumlar yana yana sönmüştü. Sınırsız bir yorgunluk hissettim üzerimde, bir uykudur, bastırmıştı; dönüp çevremde yatıp uyuyacağım bir yer aradım.

Notlar

[1] Ressam Paul Klee’nin soyadı olan "Klee" sözcüğü Almancada aynı *zamanda* "Yonca" anlamını içermektedir. (Ç.N.)

[2] Latincede "Dikkat" anlamına gelen bir sözcük. (Ç.N.)

[3] Dikkat, kardeş! (Ç.N)